

YKSINHUOLTAJIEN KOKEMUKSIA PÄIVÄHOIDON AN- TAMASTA VANHEMMUUDEN TUESTA

Piia Jokinen

Opinnäytetyö, kevät 2017

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) + Lastentarhan-
opettajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Jokinen, Piia. Yksinhuoltajien kokemuksia päivähoiton antamasta vanhemmuuden tuesta.

Helsinki, kevät 2017, sivuja 71, liitteitä 4.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää Porvoon kaupungin päivähoitoon osallistuvien yksinhuoltajaperheiden tarvetta vanhemmuuden tuesta ja siitä, kuinka päivähoiton henkilöstö vastaa tarpeeseen. Lisäksi tarkoituksena on selvittää päivähoiton henkilöstön ja yksinhuoltajan välisen kasvatuskumppanuuden merkitystä vanhemmuuden tukemisessa. Tavoitteena on tuoda esiin yksinhuoltajien odotuksia, kokemuksia ja näkemyksiä varhaiskasvatuspalveluiden kehittämistä varten Porvoossa. Opinnäytetyössä etsitään kokemustietoa yksinhuoltajilta, joilla on lapsi tai lapsia Porvoon kaupungin päivähoitossa.

Tässä opinnäytetyössä yksinhuoltajaperheellä tarkoitetaan yhden vanhemman perhettä, jossa asuu vähintään yksi alaikäinen lapsi, ja yksinhuoltajalla tarkoitetaan vanhempaa, jolla on päävastuu lapsensa huollosta yhteishuoltajuustilanteessa tai joka on lapsen ainoa huoltaja. Tämän laadullisen opinnäytetyön aineisto kerättiin teemahaastattelulla kuudelta yksinhuoltajaäidiltä, jotka ilmoittautuivat vapaaehtoisesti haastateltaviksi. Haastateltavat tavoitettiin kirjeellä Porvoon kaupungin päivähoitoyksiköiden kautta. Opinnäytetyössä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Tulosten mukaan yksinhuoltajien odotukset vanhemmuuden tuesta päivähoitolta olivat erilaisia. Osa odotti päivähoiton henkilöstön paikkaavan puuttuvan vanhemman roolia. Osa yksinhuoltajista ei odottanut saavansa tukea vanhemmuuteen ollenkaan. Tulokset osoittavat, että yksinhuoltajat kokevat haasteita kasvatuksessa ja vanhemmuudessa ja he kokivat saavansa monipuolista tukea vanhemmuuteen päivähoitolta. Yksinhuoltajien ei tarvinnut jäädä yksin vanhemmuuden kanssa. Keskeisin kokemus vanhemmuuden tuesta oli fyysisen ja henkisen jaksamisen tuki. Neuvot, keskustelut ja kannustus päivähoiton henkilöstöltä tukivat yksinhuoltajien mielestä jaksamista vanhempana. Yksinhuoltajat kokivat yhteistyön henkilöstön kanssa perustuvan avoimuuteen, luottamukseen ja kunnioitukseen. Päivittäinen kanssakäyminen henkilökunnan kanssa tuki eniten heidän vanhemmuutta ja omaa jaksamista. Yksinhuoltajat olivat ajoittain tyytymättömiä yhteistyöstä päivähoiton kanssa. Tyytymättömyys liittyi keskustelujen vähyyteen, henkilöstön vaihtuvuuteen sekä päivähoiton henkilöstön kiireeseen ja kiinnostuksen puutteeseen kuunnella ja keskustella avoimesti vanhempien kanssa.

Opinnäytetyön tulokset eivät ole yleistettävissä haastateltavien vähäisen määrän vuoksi. Tutkimustulosten toivotaan herättävän ideoita siitä, miten yksinhuoltajien vanhemmuuden tukemista päivähoitossa voitaisiin kehittää yksinhuoltajien ja päivähoiton henkilöstön yhteistyössä.

Asiasanat: vanhemmuus, yksinhuoltajaperheet, päivähoito, kasvatuskumppanuus

ABSTRACT

Jokinen, Piia. Single parents experience of parental support in day care.

71 p., 4 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2017.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services.
Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of this thesis is to determine single-parent families needs of parental support and how well parental support meets these needs at municipal day care of the city of Porvoo. The further aim is to determine the importance of parental partnerships between day care worker and single parent as a part of parental support. The aim is to expose the single parents' expectations, experiences, and insights for the development of early childhood services in Porvoo. The study seeks empirical knowledge from single parents who have one or more children in municipal day care of the city of Porvoo.

In this study single-parent family refers to household of one parent and one or more underage children, and single parent refers to parent who has main responsibility for dependent in joint custody or a person who is the only caretaker of dependent. The data for this qualitative thesis was collected by theme interviewing. The interviewees were reached through letters delivered by day-care units of the city of Porvoo. All the six interviewees were single parent mothers who volunteered to participate in the study. The interviews were analyzed with inductive content analysis.

The results show that single parents' expectations of parental support in day care were different. Part of the interviewees expected day care staff to fulfill for missing parent's role while others did not expect to receive any parental support at all. According to the results single parents experience challenges in education and parenting. Although, single parents felt they received varied support for parenting from day care and they were not left alone if they needed parental support. The most important experience of parental support was support for physical and mental coping. Single parents thought that advises, discussions and encouragement from day care staff supports coping as a parent. Single parents experienced the cooperation with the day care staff to be based on openness, trust and respect. Daily interaction with staff was the most supportive for their parenthood and own well-being. Single parents experienced occasionally occurring dissatisfaction with the cooperation of day care staff. Dissatisfaction was a consequence of the lack of discussions, fast staff turnover, as well as the lack of time of day care personnel and their lack of interest to listen and talk openly with parents.

The results of this thesis are not generalizable due to small amount of interviewed persons. These results are hoped to raise ideas how the parental support for single parents could be developed in the future in cooperation between day care staff and single parents.

Keywords: parenthood, single-parent families, day care, parental partnership

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
2	VANHEMMUUS	8
2.1	Vanhemmuus ja vanhemmuustyylit.....	8
2.2	Vanhemmuuden roolit	9
2.3	Vanhemman jaksaminen	11
2.4	Vanhemmuuden tukeminen	12
3	YKSINHUOLTAJUUS	14
3.1	Yksinhuoltaja	14
3.2	Totaaliyksinhuoltaja.....	15
3.3	Vanhemmuus eron jälkeen.....	15
3.4	Lapsen kokemus vanhempien erosta	17
3.5	Yksinhuoltajan jaksaminen	18
4	PÄIVÄHOITO	20
4.1	Päivähoidon rooli lapsen kasvatuksessa	20
4.2	Perheen ja päivähoidon yhteistyö	21
4.3	Vanhemmuuden tukeminen päivähoidossa	25
5	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	27
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	28
6.1	Tutkimusympäristö ja kohderyhmä	28
6.2	Tutkimusmenetelmä.....	28
6.3	Aineiston keruu.....	29
6.4	Aineiston analyysi.....	32
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET	35
7.1	Yksinhuoltajien kokemukset omasta vanhemmuudesta	35
7.2	Odotukset vanhemmuuden tuesta päivähoidossa.....	37
7.3	Kokemukset päivähoidolta saadusta vanhemmuuden tuesta	38
7.4	Kokemukset yhteistyöstä päivähoidossa	42
8	POHDINTA.....	45
8.1	Tutkimuksen eettisyys	45
8.2	Tutkimuksen luotettavuus.....	46
8.3	Tutkimuksen tulosten pohdinta.....	48

8.4 Ammatillinen kasvu	53
8.5 Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset	57
LÄHTEET	62
LIITE 1: Saatekirje haastatteluun kutsuttaville	68
LIITE 2: Muistutuskirje haastatteluun kutsuttaville	69
LIITE 3: Teemahaastattelurunko	70
LIITE 4: Vanhemmuuden roolikartta	71

1 JOHDANTO

Kaikista lapsiperheistä yksinhuoltajaperheitä on noin 20 prosenttia. Yksinhuoltajuus on yleistä. Yksinhuoltajaperhe on joko äiti ja lapsia tai isä ja lapsia. (Tilastokeskus 2016, 14.) Ydinperhemallista poikkeavia perhemuotoja on toisinaan pidetty riskinä lapsen kasvatukselle. Nykyisin yksinhuoltajuus perhemuotona on hyväksytympi. Sen sijaan että yksinhuoltajuutta pidettäisiin pelkkänä riskitekijänä perheelle, ajatellaan sen avaavan uusia, positiivisia mahdollisuuksia. Yksinhuoltajuutta ei enää suoraan pidetä riskitekijänä lapsen hyvinvoinnille, kehitykselle ja kasvulle. Pääsääntöisesti haasteet yksinhuoltajaperheissä rakentuvat samoista vanhemmuuden, perheen toimivuuden ja talouden ylläpidon ongelmista kuin muissa perhemuodoissa. Yksinhuoltajien ongelmat liittyvät etenkin vanhemmuuteen ja siihen liittyviin kasvatuksellisiin haasteisiin. (Broberg & Tähtinen 2009, 156–157, 167–168.)

Perheen ja päivähoiton kasvattajien välistä yhteistyötä on kuvattu vuosien varrella moninlaisin käsittein: vanhempainvalistus, vanhempainkasvatus, kodin kasvatustyön tukeminen, vanhempien vaikuttajuus, kasvatuskumppanuus ja kasvatusyhteistyö. Käsitteet kuvaavat yhteistyön luonnetta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014, 41.) Tässä opinnäytetyössä keskitytään kahteen viimeiseksi mainittuun, kasvatuskumppanuuteen ja kasvatusyhteistyöhön, jotka toimivat yhtenä teoreettisena viitekehyksenä käsitteiden vanhemmuus, vanhemmuuden tukeminen ja yksinhuoltajuus lisäksi.

Kasvatuskumppanuus on päivähoiton henkilöstön ja vanhempien välistä yhteistyötä ohjaava käsite. Kasvatuskumppanuus tarkoittaa päivähoiton henkilöstön ja lapsen vanhempien tai huoltajien tasavertaista kumppanuutta, jossa tietoisesti sitoudutaan yhteistyöhön lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen parhaaksi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31). Kasvatuskumppanuuden merkittävyys on kasvanut 2000-luvulla (Kekkonen 2012, 29). Vanhempien ja päivähoiton kasvattajien välisessä yhteistyössä otetaan huomioon niin perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet kuin vanhemmuuteen liittyvät kysymykset (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 23).

Lapsiperheiden kohtaaminen päivähoitossa on moninaista työtä. Perheet, myös yksinhuoltajaperheet, ovat erilaisia ja yksilöllisiä. Perheiden yksilöllisten taustojen tiedostaminen ja ymmärtäminen antavat päivähoiton henkilöstölle mahdollisuuksia parempaan yhteistyöhön vanhempien kanssa ja mahdollistavat myös ennaltaehkäisevän tuen antamisen perheen arkeen ja vanhemmuuteen. Päivähoiton henkilöstöllä on luonteva ympäristö lähestyä ja ymmärtää perheitä ja tukea vanhempia kasvatustehtävässään. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää yksinhuoltajien tarvetta vanhemmuuden tuesta ja sitä, kuinka päivähoiton henkilöstö vastaa tarpeeseen yhteistyön näkökulmasta. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esiin yksinhuoltajien odotuksia, kokemuksia ja näkemyksiä varhaiskasvatuspalveluiden kehittämistä varten Porvoossa. Lisäksi toiveena on herätellä päivähoiton henkilöstön ajatuksia yhteistyöstä ja kuinka vanhemmuutta ja yksinhuoltajia voitaisiin tukea päivähoitossa.

Ammatillisen kasvun näkökulmasta opinnäytetyön aihe on hyödyllinen, koska tulevana lastentarhanopettajan kelpoisuuden saavana sosionomina tulen työskentelemään lasten ja perheiden kanssa. Aiheeseen syvällisempi perehtyminen, haastatteluissa kohdatut perheet sekä aineiston käsittely ovat avartaneet näkemystä ja tietämystä perheiden moninaisuudesta. Lastentarhanopettajan on hyvä tiedostaa vanhemmuuden tukemisen tärkeys ja oppia tunnistamaan perheiden mahdolliset tuen tarpeet. Kasvatusalan ammattilaiset ovat mukana perheiden jokapäiväisessä arjessa.

2 VANHEMMUUS

2.1 Vanhemmuus ja vanhemmuustyylit

Vanhemmuus alkaa lapsen syntymästä ja jatkuu läpi lapsen elämän. Jokaisella vanhemmalla on oma näkemys, mitä on hyvä vanhemmuus. Vanhemmuuden tehtävät ja roolit kehittyvät jatkuvasti, kun perheen elämäntilanne sekä sisäiset ja ulkoiset voimavarat muuttuvat. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 90–91.) Vanhemman omat arvot ja näkemykset kasvattamisesta sekä vanhemman oma lapsuus ja kokemus omista vanhemmista ohjaavat vanhemmuuden rakentumista. Yhteiskunnassa vallitsevat kasvatussuuntaukset ja yleiset käsitykset lapsista ja kasvattamisesta vaikuttavat myös vanhemmuuden muodostumiseen. (Ritmala, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2010.)

Vanhemmuus välittyy sukupolvelta toiselle perimänä. Sukupolviperimässä niin negatiiviset kuin positiiviset vanhemmuuden ja kasvatuksen mallit siirtyvät. Vanhemman tekemät lapsi-vanhempisuhteen virheet voivat heijastua ja toistua myöhemmin lapsen omassa vanhemmuudessa samoina virheinä, jos lapsuuden kokemuksia ja tunteita ei ole käsitelty. Lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen muodostuminen vaikuttaa lapsen myöhempiin suhteisiin, kuten omaan vanhemmuuteen. (Bardy & Barkman 2001, 199–200.)

Vanhemmuutta ja vanhempana olemista voidaan tarkastella monista näkökulmista, kuten vanhemmuustyyleinä, vanhemmuuden rooleina, kasvatuksena, kasvatustyyleinä, kasvatuskäytäntöinä, vanhemmuuden stressinä ja vanhemmuuteen liittyvinä uskomuksina ja odotuksina (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009, 48). Diana Baumrindin teorian (1966) mukaan vanhemmuustyylejä on kolme. *Salliva* vanhempi antaa lapsen päättää omasta käyttäytymisestä eikä vaadi tai osaa vaatia lapseltaan sopivaa käytöstä. *Autoritaarinen* vanhempi pyrkii kontrolloimaan lastansa voimakkaiden rankaisukeinojen avulla. Hän ei käy keskustelua lapsensa kanssa, jos lapsen tahto tai käytös ei ole toivotunlainen, vaan vanhempana hän ajattelee, että lapsen tulisi totella kyseenalaistamatta vanhempaansa. *Auktoritatiivinen* vanhempi rohkaisee lasta vuoropuheluun kanssaan ja perustelee lapselle antamia ohjeita tai menettelyään tilanteissa. Pulkkinen (1996) jaotte-

lee kaksi vanhemmuustyyliä. Lapsilähtöinen vanhemmuus kuvastaa Baumrindin auktoritatiivista vanhempaa. Sen vastakohtana on aikuiskeskeinen vanhemmuus, jota voidaan kuvailla välinpitämättömäksi ja autoritaariseksi vanhemmuudeksi. (Kivijärvi ym. 2009, 49–50.)

2.2 Vanhemmuuden roolit

Vilénin ym. (2006, 102) mielestä vanhempien tulee aikavälein tarkastella ja pohtia omaa vanhemmuuttaan. Vanhemmuutta voidaan tarkastella vanhemman roolien avulla. Vanhemman tulee itse selvittää vanhemmuuden roolit. Aikuisen tulee tiedostaa, millainen vanhempi hän haluaa olla lapselleen. (Viljamaa 2014, 45.) Vanhemmuuden taival alkaa pääsääntöisesti auttajana, kun lapsi syntyy. Vastasyntynyt lapsi on avuton, eikä selviä yksin ilman toisen antamaa hoitoa. Vauvan perustarpeiden, kuten levon, terveyden ja ravinnon, täyttäminen on vanhemman vastuulla. Lapsen kasvaessa lapsen ulkopuolinen avuntarve vähenee ja lapsi oppii selviytymään itsenäisemmin elämässä. (Värri 2000, 107–108.)

Varsinais-Suomen Lastensuojelunkuntayhtymä (2013) on luonut Vanhemmuuden roolikartan (Liite 4), joka kuvaa vanhemmuuden viittä keskeistä roolia ja niiden 39 alaroolia. Vanhempi on lapselle huoltaja, rakkauden antaja, rajojen asettaja, ihmissuhdeosaaja ja elämän opettaja.

Varhaislapsuudessa *huoltajan* rooli korostuu vanhemmuudessa, koska lapsi on syntyessään täysin riippuvainen avusta ja hoidosta selviytyäkseen hengissä ensimmäisistä elinvuosistaan. Huoltajan roolissa lapsen perustarpeet, kuten ravinto, lepo ja terveys, tulevat täytetyiksi. Rutiinit ja samat käytännöt helpottavat perheen arkea luomalla lapselle turvallisuuden ja säännöllisyyden tunnetta. *Rakkauden antajana* vanhempi välittää empaattisella vuorovaikutuksella myötä lapselle turvallisuutta, hellyyttä ja lohdutusta. Vuorovaikutus on kaikki fyysinen ja verbaalinen toiminta lapsen ja vanhemman välillä. Vanhempi rakastaa lasta ja hyväksyy lapsen omana persoonanaan. *Rajojen asettajan* roolissa vanhemman tulee toimia johdonmukaisesti ja selkeästi. Vanhemmalla on vastuu asettaa sopivat ja turvalliset rajat lapselle toimia. Varhaisikäinen lapsi koettelee rajoja ja näyttää omaa tahtoaan. Rajojen asettaminen kertoo vanhemman välittävän lapsensa hy-

vinvoinnista. *Ihmissuhdeosaajana* vanhempi välittää lapselle mallin, kuinka tunteita näytetään ja käsitellään. Lapsi havainnoi ja seuraa vanhempaa ja oppii toimimaan näkemänsä mukaan. *Elämän opettajan* rooli on muuttuva ja kehittyvä läpi vanhemmuuden. Vanhempi toimii mallina sosiaalisten taitojen välittämisessä lapselle. Tiedot ja taidot elämään välittyvät lapselle vanhemman opastuksesta ja lapsi kehittyy omatoimiseksi asioiden tekemisessä. (Ylitalo 2011, 55–59.)

Edellä mainitut ovat vanhemmuuden motivaatio-rooleja, joiden lähtökohtana ovat lapsen tarpeet. Motivaatio-rooleilla on alaroolit, joita vanhempi tavoittelee omalla toiminnallaan. Nämä tavoiteroolit perustuvat tekoihin, joita vanhempi toteuttaa lapsen tarpeiden mukaan. (Ylitalo 2011, 10.)

Roolit ovat yhteydessä vanhemman persoonallisuuden kehitykseen ja odotuksiin, joita vanhemmalta odotetaan. Lisäksi roolit ovat sidoksissa tilanteisiin ja ihmisiin. Vanhemmuuden roolit kypsyvät niin luonnollisesti vanhemmuuden edetessä kuin tietoisesti niitä kehittämällä. Vanhemmuuden rooleja voidaan arvioida roolien kehitysasteikolla. Niitä ovat sopivasti kehittynyt rooli, ylikehittynyt rooli, alikehittynyt rooli, puuttuva rooli ja vääristynyt rooli. (Ylitalo 2011, 9–10, 12–15.)

Sopivasti kehittynyt rooli tarkoittaa, että vanhemman on luontevaa ja helppoa toimia vanhempana lapselleen. Vanhempi toteuttaa itseään tahdonalaisesti ja pystyy mukautumaan, jos lapsen kasvattaminen ja vanhemmuus sitä vaatii. *Ylikehittynyt roolia* kuvastaa vanhemman toiminnan automaattisuus ja liiallisuus. Vanhemman toiminta lapsen kanssa ei nykytilanteessa vastaa lapsen tarpeita ja kehitystasoa, koska toiminta on jäänyt tasolle, jolloin lapsi on ollut pienempi ja tarvinnut enemmän ohjausta ja tukea vanhemmalta. Ylikehittynyt vanhemmuuden rooli saattaa estää lapsen kehittymisen. *Alikehittynyt rooli* tarkoittaa, että vanhempi vastaa lapsen tarpeisiin puutteellisesti. Vanhemmuuden roolien ollessa erittäin puutteellisia tai kokonaan puuttuvia puhutaan *puuttuvasta roolista*. Jonkin roolin puuttuminen voi olla haitallista lapsen kehitykselle tai jopa turvallisuudelle. *Vääristynyt rooli* kuvastaa vanhemman toiminnan vääristynyttä luonnetta suhteessa lapseen. Vanhempi toimii omien sisäisten yllykkeidensä kautta, kuten vääristyneessä sääntöjen noudattajan roolissa hän käyttää väkivaltaa lasta kohtaan. Vanhemmuuden alkaessa on tyypillistä, että vanhemmuuden roolit ovat alikehittyneitä tai puuttuvat. (Ylitalo 2011, 14.)

2.3 Vanhemman jaksaminen

Lapsiperheen arjesta selviytymisen ja pärjäämisen kriteerejä ei ole olemassa, vaan jokainen perhe kokee yksilöllisesti oman arjen hallinnan. Vanhemmilta kuitenkin odotetaan yleisesti selviytymistä lapsiperheen talouden, kodinhoidon, vanhemmuuden ja oman jaksamisen hoitamisessa. Ongelmat arjen hallinnassa heijastuvat lapsiperheen hyvinvointiin. (Järvinen ym. 2007, 84, 86.)

Vanhemmuus ei ole pelkästään lapsen hyvinvoinnista huolenpitämistä, huomioitava on myös vanhemman hyvinvointi ja jaksaminen. Vanhemmuus kärsii helposti, jos vanhemman jaksaminen ja hyvinvointi heikkenee. Vanhemman hyvinvoinnilla on tapana peilautua lapsiin. Muun muassa vanhemmuuteen liittyvä stressi heikentää vanhemmuutta. (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009, 57.)

Kivijärven, Rönkän ja Hyväluoman (2009, 65) tutkimuksen mukaan stressin kokeminen on riippumaton perhemuodosta. Vanhemmuuteen liittyvää stressiä voidaan tutkia laajojen elämänmuutosten ohella myös päivittäistasolla, arjessa. Kuinka arjen haasteet ja vanhempi-lapsi vuorovaikutukseen liittyvät haastavat hetket luovat stressiä vanhemmalle. He havaitsivat tutkimuksessaan, että vanhemmuustyylillä on yhteys vanhemmuuden stressiin. Vanhemmuuden stressi oli suurempaa huonosti toimivia vanhemmuustyyliä, autoritaarinen ja salliva vanhemmuus, käytävillä vanhemmilla. Esimerkiksi vanhemmat saattavat stressaantuneena käyttää kurinpitokeinoja kasvattamisessa tai katsoa läpi sormien lapsen huonoa käytöstä.

Vanhemmuus kärsii, kun vanhemman psyykkiset voimavarat ovat heikot. Suurien elämäntapahtumien ja -muutoksien aiheuttama stressi vaikuttaa negatiivisesti vanhemmuuteen ja vanhempi-lapsi vuorovaikutussuhteeseen. Suuria muutoksia ovat esimerkiksi työttömyys, köyhyys ja läheisen kuolema tai sairastuminen. Äidit kokevat enemmän haasteita lasten kasvattamisessa kuin isät. He kokevat stressiä enemmän kuin isät vanhemmuuteen liittyvissä haasteissa. Vanhemmuuden haasteet äideillä liittyvät usein kurinpito-ongelmiin, ristiriitatilanteisiin ja vaatimusten kuormittavuuteen. (Kivijärvi ym. 2009, 56–57, 59–60.)

Halme, Perälä ja Kanste (2013, 39–41) tuovat tekstiyhteenvedossaan esiin vanhempien tuen tarpeita ja avunsaantia sekä vanhemmuutta vahvistavia tekijöitä. Vanhemmilla oli paljon erilaisia huolia liittyen vanhemmuuteen ja lapsiinsa. Vanhemman huolten kasaantuminen oli yhteydessä perheen alhaiseen sosioekonomiseen asemaan, pärjäämättömyyteen vanhempana, äkillisiin elämänmuutoksiin, stressiin, päihteiden käyttöön ja tukiverkoston puutteisiin. Sen sijaan hyvä parisuhde ja terveys antoivat voimavaroja käsitellä huolia ja välttää huolten kasaantumista. Myös perheen vakaa ja hyvä taloudellinen tilanne ja yhdessä asuminen puolison kanssa sekä perheen yhteinen aika vähensivät huolten määrää. Näissä perheissä vanhemman jaksaminen oli parempaa ja huolta omista taidoista vanhempana koettiin vähemmän.

Kolmannesosa pienten lasten vanhemmista kokivat huolta lapsensa fyysisestä kasvusta ja kehityksestä, psykososiaalisesta kehityksestä, kaverisuhteista, kiusaamisesta, tunne-elämän taidoista, terveydestä, sekä terveistä elämäntavoista, liikunnasta, ruokailusta ja levosta. Vanhemmat kokivat yleisesti suurempaa huolta omasta vanhemmuudestaan kuin lapsensa kehityksestä, kasvusta ja muusta. Yli puolet vanhemmista olivat huolissaan omasta jaksamisestaan sekä noin puolet perheen taloudellisesta tilanteesta. Yli kolmannesosa vanhemmista kokivat riittämättömyyttä omista taidoistaan vanhempana. (Halme ym. 2013, 40.)

Suurin osa vanhemmista koki saavansa apua ja tukea tarpeeksi lapsensa kehityksen ja kasvun tukemisessa, muun muassa päivähoidosta ja neuvolasta. Sen sijaan vanhemmat kokivat saavansa heikommin tukea vanhemmuuden huoliin, kuten yksinäisyys, parisuhdeongelmat, perheväkivalta sekä päihde- ja mielenterveysongelmat. Kolmannesosa vanhemmista eivät saaneet tukea ollenkaan huoliinsa. Vanhempien tuen tarve vaihteli perheen voimavarojen, tukiverkostojen ja huolten syyn mukaan. (Halme ym. 2013, 40–42.)

2.4 Vanhemmuuden tukeminen

Vanhemmat pärjäävät suurimman osan arjestaan moitteettomasti. Kaikilla vanhemmilla on kuitenkin ajanjaksoja, jolloin tuen saaminen perheen arkeen on tarpeellista. (Miller 2010, 55.) Yhteiskunnallisella tasolla vanhemmuuden tukeminen kuviona näkyy erilai-

sina sosiaali- ja terveystaloudellisenä tukena. Julkinen sektori tarjoaa lakisääteisiä palveluita: päivähoito-, neuvola-, terveys-, kuntoutus-, perhevalmennus-, mielenterveys-, lastensuojelu- ja perhetyöpalvelut sekä sosiaaliturva. (Pihlaja 2010, 29.) Kolmas sektori tarjoaa vanhemmille etenkin vertaistukipalveluita. Muun muassa Pienperheyhdistys ry (i.a.b) järjestää yksinhuoltajille suunnattua vertaistoimintaa ja tukea sekä Mannerheimin lastensuojeluliitto (2016a, 9–11) tarjoaa muun muassa vanhempainpuhelinpalvelua, vertaistukiryhmiä ja vinkkejä vanhemmuuteen.

Kivijärvi ym. (2009, 64) tuovat tutkimustuloksissa esiin yhdessä olemisen ja tekemisen ilon, lapsen osoittaman läheisyyden ja lapsen kasvun ja oppimisen seuraamisen rikastuttavan vanhemmuuden tunnetta. Vanhemmuus koetaan usein positiivisena, iloa ja elämän sisältöä luovana elämänalueena.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton (2016b, 5, 7) teettämän kyselyn mukaan joka kolmannella lapsiperheen vanhemmalla ei ole lähiverkostoa tukena perheen arjessa. Sukulaiset tai ystävät asuvat kaukana tai heitä ei kiinnosta osallistuminen ja auttaminen lapsiperheen elämässä. Kyselyn mukaan vanhemmat kaipaavat käytännön apua, joka mahdollistaisi aikaa parisuhteen hoitamiseksi, harrastuksille ja ystävien tapaamiselle. Sopiva käytännön apu vanhempien mielestä olisi lastenhoitoapu.

Vanhemman sosiaalisen verkoston laajuudella on merkitystä vanhemmuudelle ja perheen arjen toimivuudessa. Vanhemman sosiaalinen verkosto tarkoittaa eri sukulaisten tai tuttavien muodostamaa joukkoa, joilta vanhempi voi saada sosiaalista tukea vanhemmuuteen ja kasvatukseen. Sosiaalinen tuki on jaettu kahteen muotoon: emotionaaliseen tukeen ja instrumentaaliseen tukeen. Emotionaalinen tuki merkitsee vanhemman näkökulmasta mahdollisuutta jakaa henkilökohtaisia asioita ja tunteita läheisten ihmisten kanssa sekä keskustella niistä. Instrumentaalinen tuki on käytännön apua, kuten lastenhoitoapu ja taloudellinen tuki. (Leinonen 2004, 183.) Kun vanhemmalta puuttuu tukiverkosto kokonaan, korostuu yhteiskunnallisten palveluiden antama tuki perheen arjessa ja vanhemmuudessa.

3 YKSINHUOLTAJUUS

3.1 Yksinhuoltaja

Yksinhuoltajuus syntyy erilaisista syistä, kuten avio- ja avoero, puolison kuolema, adoptio tai keinohedelmöitys. Vanhempi voi olla yksinhuoltaja alusta alkaen lapsen saannista lähtien tai vanhempi voi päätyä eron tai puolison kuoleman johdosta yksinhuoltajaksi. Yksinhuoltajuuteen liittyy eri käsitteitä, kuten yhden vanhemman perhe, lähivanhempi, etävanhempi, totaaliyksinhuoltaja ja yhteishuoltaja. (Monimuotoiset perheet verkosto 2016, 68.)

Suomessa vakiintui käyttöön käsite yksinhuoltaja 1970-luvulla. Yksinhuoltaja on vanhempi, jonka kanssa asuu vähintään yksi alaikäinen lapsi. Karkeasti yksinhuoltajat voidaan jakaa kahteen ryhmään: yksinhuoltajaan, joka on yksin lapsensa huoltaja eli totaaliyksinhuoltaja ja yksinhuoltajaan, jolla on yhteishuoltajuus lastensa huollosta toisen vanhemman kanssa. Jälkimmäisestä ryhmästä on käytössä yhteishuoltaja käsite. (Forssen Forssen, Haataja & Hakovirta. 2009, 11–12.) Yksinhuoltajuus päättyy tilastoissa, kun nuorin lapsi täyttää 18 vuotta tai yksinhuoltajaperhe muuttuu uusperheeksi yksinhuoltajan solmiessa avo- tai avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen (Haataja 2009, 52).

Englanninkielessä käytetään käsitteitä single parent tai lone parent puhuttaessa yksinhuoltajasta. Englanninkielinen käsite single parent viittaa ainoaan vanhempaan lapsella ja lone parent viittaa yksin olevaan vanhempaan. Molemmat käsitteet kuvaavat perheen ja vanhemman olotilaa suhteessa lapseen. Suomenkielinen käsite yksinhuoltaja taas sisältää huoltaja -sanana mukaan normitetut tehtävät, velvollisuudet ja vastuun, joita yksinhuoltajalta vaaditaan Suomessa. (Forssen ym. 2009, 12.) Yksinhuoltaja käsite on sukupuolineutraali käsite, jolla voidaan tarkoittaa niin naista kuin miestä.

Tilastokeskuksen (i.a.) määritelmän mukaan lapsiperhe on perhe, johon kuuluu kotona asuva alle 18-vuotias lapsi tai lapsia. Lapsiperheet kattavat 40 prosenttia väestöstä. Tilastojen perusteella yksinhuoltajavanhemmuus on sukupuolittunutta. Äidit ovat pääsääntöisesti yksinhuoltajia. Vuonna 2015 lapsiperheistä oli äiti-lapsi perheitä 150 274

eli 19 prosenttia ja isä-lapsi perheitä 31 452 eli kolme prosenttia. Yhteensä lapsiperheitä yksinhuoltajaperheitä oli 181 726 eli 21 prosenttia. (Tilastokeskus 2016.)

3.2 Totaaliyksinhuoltaja

Yhden vanhemman perheestä puhuttaessa voidaan puhua totaaliyksinhuoltajaperheestä, jossa on vähintään yksi alaikäinen lapsi ja yksi vanhempi, joka ei jaa vanhemmuutta lapsen huollosta lapsen toisen vanhemman kanssa. Totaaliyksinhuoltaja huolehtii täysin yksin lastensa huollosta. Toinen lapsen vanhempi ei anna minkäänlaista tukea. Lapset eivät asu toisen vanhemman luona lainkaan. Toinen vanhempi on kuollut tai muusta syystä ei osallistu lasten huoltoon. (Mykkänen 2015; Monimuotoiset perheet verkosto 2016, 68.)

Totaaliyksinhuoltajaperheissä, joissa toinen vanhempi ei osallistu lapsen kasvatukseen lainkaan, yksinhuoltajavanhemmalla ei ole toista aikuista jakamassa ja keskustelemassa arjen suruista ja iloista (Janhunen & Pauni 2013). Vuosittain erinäisistä syistä johtuen tulee noin 4 500 uutta totaaliyksinhuoltajaa (Mykkänen 2015).

Toisen vanhemman kuolema muuttaa perheen rakennetta ja sisäisiä rooleja. Totaaliyksinhuoltajan, kuten leskivanhemman, on huolehdittava perheen arjesta, taloudesta, lapsen kasvattamisesta ja tukemisesta yksin. Totaaliyksinhuoltajan tulee pohtia kuinka rakentaa perheen arki toimivaksi jälleen, miten onnistua kasvatusvastuussa yksin sekä miten selvitä elämästä ilman toista vanhempaa, puolisoa. (Monimuotoiset perheet verkosto 2016, 57.)

3.3 Vanhemmuus eron jälkeen

Vuosittain lapsiperheitä noin 18 000 avo- ja avioparia sekä rekisteröityä paria eroavat ja muuttavat erilleen asumaan (Tilastokeskus 2007, 93). Vuosi tasolla noin 30 000 lasta kokee vanhempiensa avioeron. Suurin osa, 90 prosenttia, erovanhemmista sopivat keskenään sopimuksen liittyen lapsen huoltoon, tapaamisoikeuteen ja elatukseen. Loput erovanhemmista sovittelevat käräjäoikeudessa lapsen huoltosopimukset tai osa ei tee

sopimusta lainkaan ja tilastoihin ei jää sopimuksesta merkintää. (Pienperheyhdistys ry i.a.a.)

Yhteishuoltajuuteen päätyy noin 90 prosenttia eroperheistä. Yhteishuoltajuus voi tarkoittaa, että lapset voivat asua yhtä paljon molempien vanhempiensa luona tai enemmän toisen vanhemman luona. Eroperheen yksinhuoltajuus jakautuu lähivanhemmuuteen ja etävanhemmuuteen. (Forssen ym. 2009, 12.) Etävanhemmuus voidaan nähdä sosiaalisena, psykologisena ja taloudellisena osallistumisena lapsen elämään (Broberg & Tähtinen 2009, 158).

Perhetilastot ovat vääristyneitä tänä päivänä, koska tilastoissa ei huomioida erikseen lapsen yhteishuoltajuustilastusta, kun lapsi asuu vanhempien eron jälkeen molempien vanhempiensa luona. Yksinhuoltajaperhe tilastoissa eroperhe huomioidaan vain kerran, vaikka vanhemmilla olisi yhteishuoltajuus. (Tilastokeskus 2007, 97, 99.) Lähivanhempi, jolla on pääasiallinen vastuu lapsen huoltajuudesta, huomioidaan tilastoissa yksinhuoltajaksi. Etävanhempi jää tilastojen ulkopuolelle. (Forssen ym. 2009, 12.) Tämä tarkoittaa yhteishuoltolasten olevan rekisteröityinä vain toisen vanhempansa asuinosoitteeseen kyseisen vanhemman ollessa ainoastaan oikeutettu yksinhuoltajaetuksiin. (Haataja, 2009, 46–47.)

Vanhemmuus eron jälkeen voidaan jakaa eri tavoin, kuitenkin lapsen etu huomioiden. Lapsen etuna erotilanteessa nähdään vanhempien yhteisymmärrys ja nopeasti syntyvä sopimuskoskien lapsen huollosta, kasvatuksesta ja tapaamisoikeudesta. Vanhemmuuden jakaminen, yhteishuoltajuus, eron jälkeen tukee molempien vanhempien jaksamista yksinhuoltajina. (Monimuotoiset perheet verkosto 2016, 68.) Vanhempien tukeminen eron alkuvaiheessa voi estää vanhempien riitelyn ja näin ollen turvata lapsen hyvinvointia. Ero kriisinä voi hävittää vanhemman elämänhallinnan hetkellisesti ja vanhempi voi kokea pelkoja ja epävarmuutta perheensä tulevaisuudesta. (Lastensuojelun keskusliitto 2008.)

Kääriäinen (2008, 10, 37, 40, 42, 52) on tutkinut vanhemmuuden haasteita eron jälkeen. Vanhemmat, jotka olivat ehtineet pitkään harkita parisuhteensa jatkoa ennen eroa kokivat lasten hyvinvoinnin olevan merkittävä asia eroa suunniteltaessa. Pitkä harkinta aika loi mahdollisuuden punnita ja miettiä, millaista olisi olla yksinhuoltajavanhempana.

Lisäksi suurimmat erimielisyydet vanhempien kesken oli käsitelty pitkän harkinnan aikana. Sen sijaan nopeaan ja yllättävään eroprosessiin päätyneet vanhemmat kokivat epävarmuutta erotilanteessa, kun erotilanteeseen ei oltu varauduttu. Tämä epävarmuus, jota vanhemmat kuvasivat tunnekuohuna, saattoi horjuttaa vanhemman elämänhallintaa hetkellisesti. Omien tunteiden käsittely eron liittyen, parisuhteen eroselvittely ja vanhemmuuden jakaminen kuormittivat vanhempaa erossa, joten vanhemmat myös kokivat, että lapset eivät saaneet riittävästi huomiota erotilanteessa.

Eron jälkeen vanhemmat kokivat syyllisyyttä esimerkiksi perheen hajoamisesta, omasta valinnasta jäädä yksin lasten kanssa, ajan puutteesta, omien voimavarojen riittämättömyydestä, vastuun kantamisesta yksin sekä yksinäisyyden tunteesta. (Kääriäinen 2008, 84–85.) Ero ei lähtökohtaisesti huononna tai riko vanhemmuutta. Eron jälkeen vanhemmuus voi muodostua kokonaan uudelleen. Vanhempi voi kokea eron antavan uuden mahdollisuuden rakentaa vanhemmuus jopa paremmin toimivaksi kuin ennen eroa. (Kääriäinen 2008, 72.) Vanhemmuus ylipäättään ja eron jälkeinen vanhemmuus eivät eroa Kääriäisen (2008, 113) tutkimuksen mukaan muutoin kuin siinä, että eron läpikäyneet vanhemmat, yksinhuoltajat, tiedostivat oman vanhemmuutensa selkeämmin ja monipuolisemmin. Usein syynä tähän oli elämänkriisin eli eron läpikäyminen, mikä johti elämän arvojen asettamiseen uuteen järjestykseen.

3.4 Lapsen kokemus vanhempien erosta

Vanhempien tai huoltajien eron jälkeen voi lapsella olla edelleen kaksi huoltajaa, yhteishuoltajat. Toinen huoltaja on useimmiten jossain määrin mukana lapsen elämässä. Totaaliyksinhuoltajuus on harvinainen yksinhuoltajuudenmuoto. (Tilastokeskus 2007, 97.) Vanhempien erotessa lasta voi kuormittaa esimerkiksi seuraavat tekijät: nopeat arjen muutokset, vanhempien väliset riidat, muutokset tärkeissä ihmissuhteissa, lapsen yksilölliset piirteet, vanhemmuuden negatiiviset muutokset, vanhempien uudet ihmissuhteet sekä perheen taloudellinen tilanne (Koskela 2009, 19–20).

Kääriäisen (2008, 80) haastattelemat vanhemmat kokivat tärkeäksi lasten tietoisuuden vanhempien erotilanteesta ja tulevasta eron tuomista muutoksista perhe-elämään. Vanhemmat pohtivat, miten lapsi kokee eron esimerkkinä ja kuinka se mahdollisesti vaikut-

taa lapsen myöhemmän elämän kumppanuussuhteisiin. Lapsuuden kumulatiivinen kokemus vanhempien erosta saatetaan elää myöhemmän elämän ihmissuhteissa. Lapsen emotionaalinen turvallisuus rakentuu vanhemman ja lapsen kiintymyssuhteesta sekä vanhempien keskinäisestä vuorovaikutussuhteesta. Vanhempien väliset konfliktit erotilanteessa luovat lapselle turvattomuuden tunnetta. Lapsen turvattomuuden tunne voi näyttäytyä lapsen ulkoisena oireiluna tai käyttäytymismuutoksina. (Kääriäinen 2008, 81.) Lapsen sopeutumiseen vanhempien erossa vaikuttavat lapsi-vanhempi vuorovaikutussuhteen laatu, perheen taloudellinen tilanne ja vanhempien keskinäiset konfliktit erovaiheessa. Voi olla, että itse vanhempien parisuhteen päättyminen ei aiheuta lapselle sopeutumisongelmia, mutta vanhempien jatkuvat riidat ennen eroa kyllä. (Broberg & Hakovirta 2009, 124.)

Westbergin ym. (2002) tutkimuksessa selvitettiin, miten vanhemmat olivat kertoneet lapsilleen erosta. Miten vanhempi jakaa tiedon erosta lapselle on tärkeä, koska vanhempien ero on mahdollisesti lapsen lapsuuselämän stressaavin kriisitapahtuma. Emotionaalinen avoimuus eron kertomisessa on vanhemman vastuulla. Lapsi prosessoi erokriisitapahtumaa vuorovaikutuksessa läheistensä kanssa. (Mäenpää & Poutiainen 2009, 81.) Mäenpää ja Poutiainen (2009, 100–101) esittävät, ettei vanhempien avioero ole yksiselitteisesti vahingollinen kriisitapahtuma lapselle, mutta avioeroon liittyvä toiminta, kuten avioerosta liian vähäinen tai liiallinen kertominen lapselle, voi olla vahingollista lapselle.

3.5 Yksinhuoltajan jaksaminen

Brobergin ja Tähtisen (2009, 167-169) tulosten mukaan yksinhuoltajat eivät kokeneet suurempia ongelmia perheen toimivuudessa verrattuna muihin perheisiin. Päinvastoin yksinhuoltajat kokivat vähemmän ongelmia liittyen perheen vuorovaikutukseen ja ongelmanratkaisuihin. Sen sijaan yksinhuoltajien ongelmat liittyivät yksinhuoltajan kokemaan vanhemmuuteen ja siihen liittyviin kasvatuksellisiin haasteisiin. Yksinhuoltajat kokivat vanhemmuuden rankkana. Taloudellinen tilanne, etävanhemman osallisuus lapsen huoltoon ja kokemus omasta yksinhuoltajuudesta heijastuivat yksinhuoltajaperheen toimivuuteen ja yksinhuoltajan vanhemmuuteen. Taloudellinen paine vaikutti negatiivisesti perheen toimivuuteen ja vanhemmuuteen. Positiivinen kokemus omasta yksinhuol-

tajuudesta sekä etävanhemman aktiivinen osallistuminen lapsen elämään vahvisti yksinhuoltajan vanhemmuutta.

Lapset ovat merkittävässä roolissa yksinhuoltajaperheessä. Yksinhuoltajista 80 prosenttia koki lapsensa ja heidän kasvattamisen erittäin tärkeäksi, kun vastaavasti kahden vanhemman perheistä 56 prosenttia ja uusperheistä 49 prosenttia. Sen sijaan yksinhuoltajat kokivat vanhemmuutensa ja lapsen kasvatuksen raskaampana kuin muut perhemuodot. (Broberg ja Tähtinen 2009, 163, 165.)

4 PÄIVÄHOITO

4.1 Päivähoidon rooli lapsen kasvatuksessa

Päivähoidolla tarkoitetaan lasten hoidon järjestämistä päiväkotihoidona tai perhepäivähoidona. Päiväkotihoidoa järjestetään tätä varten varatussa tilassa ja perhepäivähoitoa yksityisessä kodissa tai muussa kodinomaisessa paikassa. Varhaiskasvatusta toteutetaan päivähoidon lisäksi kerho- ja leikkitoiminnassa, kuten avoimet päiväkodit, päiväkotien leikkikerhot, leikkipuistojen kerhot ja asukaspuistot. Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen. (Varhaiskasvatuslaki 2015/580.) Suomessa keskimäärin 58 prosenttia alle kouluikäisistä lapsista osallistuu päivähoitoon. Porvoossa päivähoitopalvelun käyttäminen on yleisempää, noin 72 prosenttia. (Sotkanet 2016.)

Päivähoidossa toteutetaan varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä. Lasten osallisuus ja aktiivinen toimijuus yhteiskunnassa vahvistuvat opittujen tietojen ja taitojen kautta varhaiskasvatuksessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14.) Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista lapsen kasvun, kehittymisen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemista ja edistämistä. Varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaa lapsen edun ja oikeuksien toteuttaminen. (Varhaiskasvatuslaki 2015/580.) Päivähoito on palvelu, jossa yhdistyy lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ja perheen oikeus päivähoitopaikkaan.

Alasuutarin (2003, 70, 76–77,) tutkimus perehtyi vanhempien tulkintoihin päivähoidon roolista ja tehtävistä lastensa hyvinvoinnin näkökulmasta. Tulosten mukaan haastatellut vanhemmat kokivat päivähoidon hyvänä palveluna kolmesta syystä. Päivähoito kehittää vanhempien mukaan lapsen sosiaalisia taitoja. Etenkin päiväkodissa lapsi oppii kanssakäymistä toisten lasten kanssa, ryhmätyötaitoja sekä sääntöjen noudattamista. Vanhemmat kokivat päivähoidon tarjoavan virikkeellistä toimintaa, joka kehittää lapsen tiedollisia, motorisia ja ilmaisullisia taitoja. Kolmanneksi vanhemmat nostivat esiin lapsilähtöisyys periaatteen päivähoidossa, etenkin lasten yksilöllisten ominaisuuksien ja persoonallisuuksien huomioimisen. Päivähoito vanhempien tulkintojen mukaan tukee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia, kasvun, kehityksen ja oppimisen näkökulmista.

Lapsen hyvinvoinnin rakentumista voidaan tarkastella kolmesta lähtökohdasta: lapsi, vanhemmat ja päivähoito. Bronfenbrennerin (1981) ekologisen teorian mukaan lapsi kehittyy vuorovaikutuksessa lähiympäristöjensä kanssa. Alle kouluikäisen lapsen keskeisin lähiympäristö on koti. Tämän lisäksi lapsen osallistuessa päivähoitoon on se yksi lapsen kehitykseen merkittävästi vaikuttava lähiympäristö. Nämä lähiympäristöt toimivat vuorovaikutuksessa lapsen näkökulmasta. Päivähoidon tulee tiedostaa lapsen lähiympäristöt, eikä keskittyä pelkästään lapseen. Lähiympäristöjen tiedostaminen on lapsen elämän kokonaisvaltaisempaa ymmärtämistä. (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski, & Nivala 1998, 10–12.)

Porvoon kaupunki (2011, 8–10) nostaa Varhaiskasvatussuunnitelmassaan esiin lapsen hyvinvoinnin tarkastelun. Lapsen hyvinvointia Porvoon päivähoitossa tarkastellaan neljästä näkökulmasta: lapsi, vanhemmat, varhaiskasvatusympäristö ja kasvattajayhteisö. Vanhempien osallisuus päivähoitossa toteutuu vanhempien ja päivähoiton henkilöstön yhteistyön, kasvatuskumppanuuden, kautta sekä vaikuttamismahdollisuuksien ja palautteen annon myötä. Varhaiskasvatusympäristöllä tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista ympäristöä päivähoitossa, jossa lapsi on toimijana. Kasvattajayhteisöllä tarkoitetaan muun muassa lapsen päivähoiton työntekijöitä, joilla on ammatillinen tuntemus lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta sekä taito hoitaa, opettaa ja kasvattaa lapsia.

4.2 Perheen ja päivähoiton yhteistyö

Perheen ja päivähoiton henkilöstön välistä vuorovaikutussuhdetta on eri aikoina kuvattu erilaisista näkökulmista ja painotuksista lähtien. Vanhempien ja päivähoiton henkilöstön vuorovaikutuksesta on käytetty nimityksenä muun muassa vanhempien tukeminen, yhteistyö ja kasvatuskumppanuus. (Poikonen & Lehtipää 2009, 71.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005, 31) mukaan kasvatuskumppanuus tarkoittaa päivähoiton henkilöstön ja lapsen vanhempien tai huoltajien tasavertaista kumppanuutta, jossa tietoisesti sitoudutaan yhteistyöhön lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen parhaaksi. Tavoitteena kasvatuskumppanuudessa on yhdistää päivähoiton

henkilöstön ja huoltajien samanarvoiset, mutta toisistaan eroavat tiedot ja taidot lapsen kanssa toimimisesta ja näin edesauttaa lapsen hyvinvointia. Päivähoidon henkilöstöllä on vastuu kasvatuskumppanuuden toteutumisesta. Huoltajalla on ensisijainen kasvatusvastuu lapsestaan. Huoltajilla on parhain tuntemus omasta lapsestaan ja näkemys siitä mikä on parhaaksi juuri omalle lapselle. Työntekijöillä taas on ammatillinen osaaminen, mikä antaa heille valmiuden vastata kasvatuskumppanuuden ja tasavertaisen yhteistyön luomisesta.

Kasvatuskumppanuuden neljä pääperiaatetta ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogisuus. *Kuuntelussa* ei ole ensisijaisesti kyse taidosta vaan suhteesta toiseen ihmiseen. Kuuleva suhde sisältää aina läsnäolon ja keskittymisen vaatimuksen, jolloin kuuntelija asettuu kuulemaan toisen ihmisen puheen sisältävät asiat ja ajatukset. Kuuntelijan tulee kyetä luomaan turvallinen ja myönteinen ilmapiiri tai kuunteleminen ei onnistu. Kuuntelija voi viestittää toiselle haluavansa kuunnella ilmeillä, eleillä tai kommentteilla. (Kaskela & Kekkonen 2007, 32.)

Kunnioituksessa on tärkeää toista ihmistä arvostava ja hyväksyvä asenne. Kunnioittamisen haaste piilee erilaisuuden, kuten erilaisen perheen tai erilaisten arvojen kohtaamisessa. Ihmisen on helpompaa hyväksyä toimintatapoja, jotka ovat lähempänä hänen omia arvojaan. Kunnioitus helpottaa aitoa vuorovaikutusta, jonka ansiosta voidaan puhua asioista peittelemättömästi. Kunnioituksessa on tärkeää siirtyä yksipuolisesta asiantuntijuuden auktoriteetista samanarvoisuuteen huoltajan kanssa. (Kaskela & Kekkonen 2007, 34.)

Luottamuksen pohja luodaan kuulemisen ja kunnioituksen periaatteilla. Tämä vaatii aikaa ja kohtaamisia. Luottamusta vahvistaa myös päivähoidon henkilöstön tuntemus lapsesta ja huoltajien mahdollisuus vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen. Mitä paremmin huoltajien ajatukset, toiveet ja kasvatuskäsitykset voidaan toteuttaa päivähoidossa, sitä enemmän huoltajat kokevat vaikuttavansa lapsensa kasvuun ja kehitykseen. Aiemmat kokemukset vaikuttavat luottamuksen rakentumiseen. Luottamus ei rakennu kaikille ihmisille yhtä nopeasti. (Kaskela & Kekkonen 2007, 36.)

Dialogi tarvitsee toimiakseen kuulevaa suhdetta, jossa on tilaa tuoda näkyväksi omat ajatukset. Dialogin tulee olla tasa-arvoista, jossa kummankin tietämys on yhtä arvokasta. Dialogi voi olla suorapuheista, rehellistä ja siinä voi esittää myös eriäviä mielipiteitä, koska siinä on läsnä kunnioituksen ja kuulemisen kokemus. Dialogissa pyritään luomaan yhteistä ymmärrystä ja sovitella yhteen erilaisia käsityksiä todellisuudesta. Dialogisen kasvatusympäristön toteutumisen kannalta on tärkeää, että huoltajien ja työntekijöiden välille kehittyy hyvä keskusteluilmapiiiri. (Kaskela & Kekkonen 2007, 38.) Sen takia olisikin tärkeää, että päivähoiton henkilöstö ei vain tiedottaisi huoltajille asioista, vaan kävisi oikeaa dialogia.

Päivittäisiä kohtaamisia lapsen huoltajien ja päivähoiton henkilöstön välillä ovat lapsen tulo- ja hakutilanteet. Näissä tilanteissa päivähoiton henkilöstön tulisi varmistaa kiireettömyys, että lapselle jää tervetullut olo ja että huoltajat ja henkilöstö ehtivät vaihtaa kuulumisia. Päivittäiset kohtaamiset huoltajien kanssa ovat tärkeässä osassa kasvatuskumppanuuden vuoropuhelun kannalta, koska kasvattajat ja vanhemmat voivat vaihtaa kuulumisia jatkumona. Päivittäisissä keskusteluissa henkilöstön tulee hyödyntää dialogista keskustelua huoltajan kanssa. Huoltajaa saattaa joutua rohkaisemaan dialogiseen keskusteluun. Tietojen jakamisella ja dialogisuudella on suuri ero. Keskustelun sisällössä työntekijän on tärkeää muistaa jakaa myös myönteisiä asioita lapsesta, vaikka päivähoitossa olisi tapahtunut jotain haasteellista lapsen kanssa. Dialogisuuden lisäksi työntekijän ei tule unohtaa päivittäisissä kohtaamisissa muita kasvatuskumppanuuden perusteita kuuleminen, kunnioitus ja luottamus. (Kaskela & Kekkonen 2007, 44–45.)

Kasvatuskumppanuuden haasteet ilmenevät samaan tyyliin kuin haasteet muissakin ihmissuhteissa. Ihmisillä on erilaisista asioista eriäviä mielipiteitä, toiveita ja tavoitteita. On ymmärrettävää että henkilökunta voi kokea riittämättömyyden tunnetta huoltajien erilaisten odotusten ja tavoitteiden alla. Kasvatuskumppanuus vaatiikin työntekijältä ammatillista työtettä ja ymmärrystä myös haastavampien perheiden kohdalla. Dialogin perheen ja työntekijän välillä on oltava rehellistä ja avointa, lasta koskevia asioita ei saisi jättää sanomatta tai piilotella, jos ne vaikuttavat kasvatuskumppanuuden toteutumiseen. On ymmärrettävää että työntekijällä ja perheellä saattaa olla eri näkemyksiä lapsesta ja hänen taidoistaan, mutta juurikin dialogin kautta niissä pitäisi pyrkiä pääsemään yhteisymmärrykseen. (Kaskela & Kekkonen 2007, 38; Karila 2006, 95–97.)

Kasvatuskumppanuuden onnistumisen ehtoja ovat erilaisuuden hyväksyminen ja erilaisuuden kunnioittaminen. Erilaisten perheiden kanssa syntyy erilaisia vuorovaikutussuhteita. Vanhemmuus, perhe-elämä ja koti ovat henkilökohtaisia puheenaiheita vanhemmille. Työntekijöiltä vaaditaan hienotunteisuutta ja kunnioitusta keskusteluissa vanhempien kanssa. Vanhempi on aikuinen ihminen, joka on omien ihmissuhteiden ja oman elämän asiantuntija ja tietää parhaiten perheensä asiat. (Alasuutari 2006, 90; Karila 2006, 96.)

Yhteiset kasvokkain käydyt keskustelut lapseen liittyvistä kasvatuskysymyksistä luovat enemmän tasavertaista yhteistyötä kuin jaetut tiedotteet tai oppaat. Haasteena on löytää tarpeeksi yhteistä aikaa keskusteluille. Lapsen tuonti- ja hakutilanteet päivähoitoon voivat olla kiireisiä niin vanhemman kuin päivähoiton kasvattajien näkökulmasta. (Alasuutari 2006, 90.)

Porvoon kaupungin (2011, 7, 9) varhaiskasvatus on nostanut yhdeksi arvokseen kasvatuskumppanuuden vanhempien kanssa toimivana yhteistyönä. Porvoon Varhaiskasvatussuunnitelmassa kasvatuskumppanuuden selitetään tarkoittavan vanhempien ja päivähoiton henkilöstön yhteisesti sopimia käytänteitä ja toimintaa lapsen hyvinvoinnin ja kasvun näkökulmasta. Vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista ja kasvattamisesta, mutta päivähoiton henkilöstö tukee perheiden antamaa kasvatusta. Yhteistyön edellytykset ovat päivähoiton henkilöstön vastuulla. Vanhemmat ja päivähoiton henkilöstö laativat yhdessä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman. Varhaiskasvatustilaki (2015/580) ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) ohjaavat Porvoon kaupungin varhaiskasvatuksen sisältöä paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa ja järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Vuonna 2015 uudistetussa Varhaiskasvatuslaissa (2015/580) esitetään varhaiskasvatuksen yhtenä tavoitteena toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai huoltajaa kasvatustyössä. Opetushallituksen laatimassa uudessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 23) puhutaan kasvatusyhteistyöstä, jossa otetaan huomioon niin perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Kasvatuskumppanuudesta siirrytään siis puhumaan käsitteellä kasvatusyhteistyö.

Kasvatusyhteistyö tarkoittaa varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja lapsen huoltajien välistä yhteistyötä, jossa edistetään lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista. Yhteistyön muotoja voivat olla kasvokkain tapahtuvat keskustelut lapsen päivittäisistä tapahtumista ja kokemuksista, lapsen kehitystä ja oppimista kuvaavat kannustavat viestit, huoltajien ja kasvattajien lapsesta tehtyjen havaintojen jakaminen keskenään, lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen, huolen puheeksi ottaminen lapsesta huoltajan tai kasvattajan kesken, huoltajan osallistaminen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja kehittämiseen sekä lasten huoltajien yhteisöllisyyden tukeminen. Uudessa ohjeistuksessa painotetaan viestintäteknologian hyödyntämistä yhteistyönvälineenä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14, 33.)

4.3 Vanhemmuuden tukeminen päivähoitossa

Lapsiperheet ovat yksilöllisiä. Vanhempien tuen tarve päivähoidolta vaihtelee. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten huoltajia kasvatustyössä ja vanhemmuudessa sekä mahdollistaa huoltajien osallistuminen työelämään (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14). Lapsen päivähoito voi toimia lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Lapsen ja perheen tuen tarpeesta riippuen lastensuojelusta voidaan ohjata lapsi päivähoitoon. Päivähoito toimii näissä tilanteissa ennalta ehkäisevänä lastensuojeluna. (Viitala 2006, 66–67.)

Koivula (2004, 82) esittää karkean jaon vanhemmuuden tukemisesta päivähoitossa seuraavasti. Osa vanhemmista kokee elämänhallinnan vaikeana, eivätkä heidän voimavarat riitä vanhemmuuteen, saati vaatimaan päivähoidolta erityistä, vaan he jakavat kasvatusvastuuta päivähoiton henkilöstön kanssa. Päivähoidon henkilöstöltä vaaditaan tukea ja neuvoja tämänkaltaisten vanhempien kanssa. Toiset vanhemmat taas ovat tietoisia vanhemmuudestaan ja vaatimuksistaan päivähoiton suhteen. Nämä vanhemmat ovat valmiita vaatimaan ja tekemään kaikkensa lastensa hyvinvoinnin puolesta. Useimmat vanhemmat kuitenkin kuuluvat näiden kahden vanhemmuuden välimaastoon. Heidän kanssa yhteistyö päivähoiton henkilöstön kanssa sujuu luontevasti ja kasvatuskumppanuuden rakentuu tasaisesti ilman suurempia haasteita.

Hirvilampi (2002, 59–60, 64, 66–67, 75–76, 88–89) on tutkinut lastentarhanopettajien käsityksiä vanhemmuuden tukemisesta päivähoitossa. Vanhemmuuden tukeminen oli lastentarhanopettajien mielestä opastamista, neuvomista, tiedon jakamista, kuuntelemista, keskustelemista, emotionaalista kannustamista ja positiivisen palautteen antamista. Lastentarhanopettajat kokivat vanhempien epävarmuuden ja tuen tarpeen nousevan esiin etenkin rajojen asettamisessa lapsille, kasvatuksellisissa kysymyksissä, lapsi-vanhempi vuorovaikutuksen haasteissa sekä emotionaalisen tuen saamisena. Vanhemmuutta lastentarhanopettajat kokivat tukevansa päivittäisten keskusteluiden, kasvatustilanteiden ja vanhempainiltojen merkeissä. Lastentarhanopettajat kiinnittivät huomiota, kuinka vanhempien haluttomuus, passiivisuus ja välinpitämättömyys haittaavat yhteistyötä kasvattajien kanssa, kun taas kasvattajan avoimuus, rehellisyys, luotettavuus, vuorovaikutuksellisuus ja ennakkoluulottomuus tukevat yhteistyön toimivuutta.

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää Porvoon kaupungin päivähoitoon osallistuvien yksinhuoltajaperheiden tarvetta vanhemmuuden tuesta ja siitä, kuinka päivähoiton henkilöstö vastaa tarpeeseen. Lisäksi tarkoituksena on selvittää päivähoiton henkilöstön ja yksinhuoltajan välisen yhteistyön merkitystä vanhemmuuden tukemisessa. Tavoitteena on tuoda esiin yksinhuoltajien odotuksia, kokemuksia ja näkemyksiä varhaiskasvatuspalveluiden kehittämistä varten Porvoossa.

Tutkimuskysymykset:

1. Millaista tukea vanhemmuuteen yksinhuoltajat kokevat tarvitsevansa päivähoiton henkilöstöltä?
2. Millaista tukea vanhemmuuteen yksinhuoltajat kokevat saaneensa päivähoiton henkilöstöltä?
3. Kuinka yksinhuoltajat kokevat yhteistyön toteutuvan päivähoiton henkilöstön kanssa?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimusympäristö ja kohderyhmä

Tähän opinnäytetyöhön haluttiin mukaan yksinhuoltajaperheitä, joilla oli lapsi tai lapsia Porvoon kaupungin päivähoidossa, joko päiväkotihoidossa tai perhepäivähoidossa. Päivähoidossa oleva lapsi sai olla 1-6-vuotias. Tässä opinnäytetyössä yksinhuoltajaperheellä tarkoitetaan yhden vanhemman perhettä, jossa asuu vähintään yksi alaikäinen lapsi ja yksinhuoltajalla tarkoitetaan vanhempaa, jolla on päävastuu lapsensa huollosta yhteishuoltajuustilanteessa tai joka on lapsen ainoa huoltaja eli totaaliyksinhuoltaja.

Porvoo on kaksikielinen kunta. Suomenkielisiä on 65 prosenttia väestöstä, ruotsinkielisiä 32 prosenttia ja muunkielisiä kolme prosenttia. (Porvoon kaupunki 2010, 2.) Tutkimuksen haastattelut toteutettiin suomen kielellä. Porvoo tarjoaa päivähoitopalveluja suomen kielellä, ruotsin kielellä ja kaksikielisesti. Lisäksi Porvoo tarjoaa äidinkielenään suomea puhuville lapsille kielikylpyopetusta. Porvoon varhaiskasvatus linjaa päivähoiton arvoiksi: herkkyyden lapsen tarpeille, kasvatuskumppanuuden, leikin, kestävän kehityksen ja vahvan äidinkielen. (Porvoon kaupunki 2011, 7.)

Vuonna 2012 alle seitsemänvuotiasta lapsista kymmenen prosenttia asui yhden vanhemman perheessä Porvoossa (Makkonen 2015, 7). Porvoossa yksinhuoltajaperheitä oli noin 20 prosenttia kaikista lapsiperheistä vuonna 2014. Tämä on sama kuin koko Suomessa keskimäärin. Suomessa keskimäärin 58 prosenttia alle kouluikäisistä lapsista osallistuu päivähoitoon. Porvoossa päivähoitopalvelun käyttäminen on yleisempää, noin 72 prosenttia. (Sotkanet 2016.)

6.2 Tutkimusmenetelmä

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan on ymmärrettävä tutkimuskysymysten avoimuus mahdollisille muutoksille läpi tutkimusprosessin. Kvalitatiivinen tutkimus antaa tutkijalle mah-

dollisuuden ymmärtää tutkimuskohdetta, tarkastella aineistoa monitahoisesti ja yksityiskohtaisesti sekä tuoda uusia näkökulmia esiin tutkittavasta aiheesta. Kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena ei ole etsiä yleistävyökyksiä tai säännönmukaisuuksia. (Hirsjärvi ym. 2009, 181–182.) Tähän tutkimukseen valittiin kvalitatiivinen lähestymistapa, koska sen avulla saadaan yksinhuoltajien omia kokemuksia ja näkemyksiä monipuolisesti esille aineiston keruu vaiheessa.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston keruuseen ja analyysiin valitaan laadullisia menetelmiä, jotka mahdollistavat ilmiön tai tutkittavien näkökulmien esiin tuomisen. Laadullisia menetelmiä ovat esimerkiksi teemahaastattelu ja sisällönanalyysi. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.) Tässä opinnäytetyössä toteutettiin aineiston keruu teemahaastattelumenetelmän keinoin. Haastatteluaineiston käsittelyyn käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysimenetelmää.

6.3 Aineiston keruu

Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastateltavia yksinhuoltajia ja toteutettuja haastatteluja oli yhteensä kuusi. Kaikki kuusi haastateltavaa olivat äitejä. Haastateltavista oli kolme totaaliyksinhuoltajaäitejä eli lapsen tai lasten isät eivät olleet lapsen kasvattamisessa mukana lainkaan. Kaksi oli yksinhuoltajaäitejä, joilla oli yhteishuoltajuus lapsen tai lasten isän kanssa, mutta päävastuu lapsen tai lasten hullosta oli äidillä. Yksi oli totaaliyksinhuoltajaäiti, joka oli solminut avoliiton kesän 2016 eli tutkimuksen aineiston keruun aikana. Haastateltavista yksi perhe käytti perhepäivähoidon palveluja ja viiden perheen lapset saivat hoitoa päiväkodissa. Haastateltavat yksinhuoltajat saivat olla kaksikielisiä ja äidinkieli sai olla niin suomen kieli, ruotsin kieli kuin muu kieli. Vaatimuksena oli, että haastateltava pystyisi keskustelemaan suomen kielellä. Haastattelut sekä haastattelumateriaalit toteutettiin suomen kielellä.

Tämän opinnäytetyön kohderyhmän, haastateltavien, tavoittamisessa auttoivat Porvoon kaupungin päivähoitoyksiköt tutkimusluvan mukaisesti. Haastateltavat tavoitettiin kirjeen avulla. Saatekirje haastatteluun kutsuttaville (Liite 1) jaettiin Porvoon päivähoitoyksiköiden kautta kohdennetusti yksinhuoltajille elokuussa 2016. Yhteensä 17 eri päivähoitoyksikköä pyydettiin jakamaan saatekirje yksikkönsä yksinhuoltajalle. Päivähoi-

toyksiköt jakoivat paperisen saatekirjeen erikseen jokaiselle yksinhuoltajalle tai saatekirje laitettiin esille päivähoitoyksikön ilmoitustaululle. Myöntäviä vastauksia tuli kolme määräaikaan 31.8.2016 mennessä. Muistutuskirje haastatteluun kutsuttaville (Liite 2) jaettiin myös kohdennetusti yksinhuoltajille syyskuussa 2016. Myöntäviä vastauksia tuli kolme lisää määräaikaan 30.9.2016 mennessä. Haastateltavat ottivat yhteyttä puhelimitse tai sähköpostitse haastattelijaan. Tutkimuslupasopimuksen perusteella päivähoitoyksiköt auttoivat kirjeiden jakamisessa omien resurssiensa mukaan. Tarkkaa tietoa ei ole, kuinka moni päivähoitoyksikkö lopulta jakoi kirjeet ja kuinka monelle yksinhuoltajalle.

Ennen varsinaisia haastatteluja toteutettiin koehaastattelu. Koehaastateltava oli opinnäytetyöntekijän tuttava. Koehaastattelun avulla opinnäytetyöntekijä eli haastattelija harjoitteli etenkin kuuntelemisen taitoa haastattelutilanteessa sekä pääsi pohtimaan ennalta mahdollisia kysymyksiä ja lisäkysymyksiä teemoista. Koehaastattelun perusteella vahvistui opinnäytetyön tekijän näkemys siitä, että haastattelujen ei tarvitse edetä järjestyksessä teemahaastattelurungon mukaan. Jousto ja luonteva keskustelu koettiin tärkeämmiksi haastattelujen onnistumisen kannalta.

Haastatteluista kolme toteutettiin yksityiskodeissa ja kolme päiväkodeilta lainatuissa työhuoneissa. Kaikki haastattelut suoritettiin yksilöhaastatteluina. Viidessä haastattelussa lapsi tai lapset olivat haastattelupaikalla mukana. Haastattelunauhoitus tauotettiin tarpeen mukaan, jos lapsella tai lapsilla oli asiaa haastateltavalle äidilleen. Haastattelut kestivät 40 minuutista 60 minuuttiin.

Aineisto kerättiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Teemahaastattelu keinoin tuodaan haastateltavien kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita tutkittavasta aiheesta (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48). Teemahaastattelua varten ei tehdä valmiita tarkkoja kysymyksiä, vaan rakennetaan aihepiirejä teemoittain. Teemat johdattelevat haastattelua eteenpäin. Teemahaastattelussa ei tarvitse edetä tietyssä järjestyksessä ja kysymysten muodot eivät tarvitse olla tarkkoja. Teemahaastattelu antaa haastateltavalle mahdollisuuden vastata omin sanoin ja avoimesti teemoihin. (Hirsjärvi ym. 2009, 208.) Haastatteluissa hyödynnettiin teemahaastattelurunkoa (Liite 3). Teemahaastattelurunko oli rakennettu tutkimuskysymysten pohjalta ja se jaettiin haastateltaville tueksi haastattelun alussa.

Teemahaastattelu on enemmän vapaata keskustelua kuin tiukasti ennalta laadittujen kysymysten esittämistä peräjälkeen. Haastattelijan roolina on olla aktiivinen kuuntelija, joka oivaltaa haastateltavan vastauksista olennaisen merkityksen teemoihin ja huomaa mahdolliset tarkentavat jatkokysymykset. Haastattelijan tulee varautua joustamaan teemojen käsittelyn järjestyksessä sekä kysymysten esittämisessä. Haastattelussa teemat ja kysymyssarjat käydään läpi mahdollisimman luontevassa järjestyksessä, joka rakentuu lopullisesti vasta haastattelutilanteessa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 103–104.)

Teemahaastattelussa kysymyksiä esitetään valmiiksi suunnitelluista teemoista sen mukaisesti, että aineiston avulla pystytään vastaamaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Teemahaastattelu toteutus voi olla kahden ääripään väliltä, intuitiivisten kysymysten esittämistä tai ennalta pohdittujen kysymysten esittämistä haastattelun teemoista. Teemahaastattelu luo mahdollisuuden muokata kysymysten järjestystä ja muotoa kesken haastattelutilanteen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin muutamia ennalta pohdittuja kysymyksiä haastattelun teemoista (Liite 3). Kysymykset loivat rakennetta haastatteluille, mutta jätti haastattelijalle mahdollisuuden esittää paljon ennalta suunnittelemattomia kysymyksiä. Muutamit ennalta pohditut kysymykset toivat myös haastattelijalle mahdollisuuden keskittyä paremmin haastateltavan kuuntelemiseen ja ymmärtämiseen.

Haastatteluissa hyödynnettiin keskustelun tukena Vanhemmuuden roolikarttaa (Liite 4). Vanhemmuuden roolikartan avulla määriteltiin vanhemmuus käsitettä haastateltaville ja keskusteltiin vanhemmuuden rooleista. Haastateltaville määriteltiin myös kasvatuskumppanuuden perustiedot. Viisi haastateltavaa kuudesta ei tiennyt ennalta, mitä kasvatuskumppanuus tarkoittaa. Jokainen haastattelu nauhoitettiin haastateltavan luvalla. Haastattelut litteroitiin ja litteroinnin jälkeen haastattelunauhoitteet hävitettiin tietosuojakäytänteiden mukaan. Litteroitua aineistoa muodostui yhteensä 71 sivua. Litterointivaiheessa haastateltavien henkilötiedot muutettiin tunnistamattomiksi.

6.4 Aineiston analyysi

Tässä opinnäytetyössä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on yleinen perusanalyysimenetelmä kvalitatiivisissa tutkimuksissa. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla kerätty aineisto saadaan käsiteltyä johtopäätösten tekoa varten. Aineisto pyritään järjestämään tiiviiseen ja selkeään muotoon, kadottamatta aineiston sisältämää informaatiota tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 103, 108.)

Tuomin ja Sarajärven (2009, 108-111) mukaan aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan esittää kolmessa vaiheessa: aineiston pelkistäminen eli redusointi, aineiston ryhmittely eli klusterointi ja abstrahointi eli käsitteiden luominen aineistosta. Aineiston pelkistämällä tarkoitetaan tutkimuksen kannalta epäolellaisen tiedon karsimista pois ja nostamalla esiin tutkimukseen liittyvät olennaiset asiasisällöt, joita voidaan kutsua ilmaisuiksi. Pelkistämisessä voidaan koodata tutkimukselle olennaiset ilmaukset alkupe- räisestä aineistosta. Ryhmittelyllä tarkoitetaan aineistosta nousseiden pelkistettyjen ilmausten tarkastelua ja etsien niistä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, jotka voidaan ryhmitellä käsitteiksi ja yhdistellä alaluokiksi ja yläluokiksi. Abstrahoinnilla tarkoitetaan tutkimuksen kannalta oleellisen tiedon erottelua ja yhdistelyä sekä teoreettisten yleistysten muodostamista rakennetuista yläluokista. Abstrahointia eli luokkien yhdistelyä jat- ketaan niin pitkälle kuin se on tutkimuksen kannalta mahdollista. Aineiston pelkistämi- nen, ryhmittely ja abstrahointi on kuvattu lukuina (Taulukko 1).

TAULUKKO 1. Pelkistettyjen ilmaisujen, ala- ja yläluokkien määrä

	Odotukset	Kokemukset	Yhteistyö
Pelkistetyt ilmaisut	31	75	78
Alaluokat	8	13	13
Yläluokat	4	4	6

Haastattelut litteroitiin sanatarkasti jättäen täytesanat kuten "niinku", "tota" pois. Haastattelut eroteltiin toisistaan litteroinnissa fonttiväreillä, jotta analyysin myöhemmässä vaiheessa olisi mahdollista tunnistaa alkuperäinen haastateltava. Esimerkiksi haastattelu A kirjoitettiin vihreällä värillä, haastattelu B sinisellä.

Aineiston analyysivaihe aloitettiin aineiston pelkistämällä litteroinnin jälkeen. Aineisto luettiin useaan kertaan. Aineistosta karsittiin pois epäolennaiset tiedot tutkimuksen kannalta alleviivaamalla aineistosta vain tiedot, jotka liittyivät tutkimuksen teemoihin. Teemat olivat valmiiksi luotu tutkimuskysymysten pohjalta teemahaastattelurungossa (Liite 3): odotukset vanhemmuuden tuesta, kokemukset vanhemmuuden tuesta ja kokemukset yhteistyöstä päivähoidossa. Tämän jälkeen aineisto tulostettiin ja värikynällä käytiin alleviivattu aineisto läpi teemoittain. Aineistosta korostettiin punaisella yksinhuoltajavanhempien odotukset; vihreällä kokemukset; keltaisella kokemukset yhteistyöstä. Värittömiksi jäivät taustatiedot haastateltavista ja muut tiedot, jotka eivät suoraan liittyneet tutkimuskysymyksiin, mutta koettiin vielä olennaisiksi tutkimuksen kannalta, kuten vanhempien esiin tuomat kehittämissuhteet ja yksinhuoltajien kokemukset omasta vanhemmuudesta. Pelkistetyt ilmaisut käytiin läpi ja koottiin Word-tiedostoksi (Taulukko 2). Pelkistettyjen ilmauksien perään lisättiin sulkuihin alkuperäisen ilmaisun myöhempää löytämistä helpottava koodilyhenne, esimerkiksi F3.

TAULUKKO 2. Esimerkki pelkistetyn ilmaisun muodostamisesta

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu
"Miten sitä voisi toimia tai mitä pitäisi tehdä, että olisi parempi vanhempi ja välittäisi lapsilleen niitä tietoja ja taitoja ja semmosta suuntaa, tuuppis semmoseen suuntaan, mikä olisi hänelle hyödyksi ja eduksi. Niitä neuvoja."	Tukea mitä tietoja ja taitoja lapselle välittää

Pelkistetyt ilmaisut ryhmiteltiin Word-tiedoston taulukointia hyödyntäen alaluokiksi, joille annettiin mahdollisimman hyvin kuvaavat käsite ilmaisut (Taulukko 3). Käsite ilmaisun muoto saattoi olla joko lause, lauseen osa tai yksittäinen sana. Pelkistetyt ilmaisut ja alaluokat taulukoitiin mahdollisimman selkeään ja tiiviiseen muotoon. Pelkistetyt ilmaisut ja niistä muodostuvat alaluokat jaettiin teemoittelun mukaan kolmeen Word-tiedostoon: odotukset vanhemmuuden tuesta, kokemukset vanhemmuuden tuesta ja kokemukset kasvatuskumppanuudesta.

TAULUKKO 3. Esimerkki alaluokan muodostamisesta

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka
Tukea perheen sosiaalisiin suhteisiin Tukea lapsen kasvattamisen haasteisiin Tukea miten olla parempi vanhempi Tukea mitä tietoja ja taitoja lapselle välittää Ohjausta lapsen hoitamiseen Odotti tukea lapsen kehitysvaiheisiin	Vanhempi odotti tukea arjen haasteisiin

Abstrahointivaiheessa samanlaiset ja yhtenevät alaluokat yhdisteltiin yläluokiksi (Taulukko 4). Yläluokat nimettiin sopivalla käsitteellä mahdollisimman tiiviiseen muotoon. Yläluokkien yhdistelyä ja ryhmittelyä jatkettiin niin pitkälle kuin se aineiston käsitteellistämisen kannalta oli mahdollista ja sopivaa.

TAULUKKO 4. Esimerkki yläluokan muodostamisesta

Vanhempi odotti tukea omaan jaksamiseen Vanhempi odotti tukea arjen haasteisiin	Odotti tukea arkeen ja jaksamiseen
--	------------------------------------

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

7.1 Yksinhuoltajien kokemukset omasta vanhemmuudesta

Haastatellut yksinhuoltajat selvensivät riittävän hyvän vanhemmuuden käsittävän vanhemman läsnäolon, arjen toimivuuden sekä hyvän ja turvallisen kasvu ympäristön. Haastatellut arvostivat vanhemman kärsivällisyyttä ja rakkautta lapseen. Lapsen tarpeiden ja yksilöllisyyden ymmärtäminen ja kunnioittaminen korostui puheissa. Riittävän hyvä vanhemmuus näyttäytyy lapsen ja vanhemman hyvän olon tunteena ja hyvinvointina. Omien vanhemprien virheitä omasta lapsuudesta ei haluttu toistaa vanhempana.

Kuuntelee lasta, ja osaa nähdä mikä on se oleellinen asia mitä lapsi tarvitsee. Tietenkin se että sitä rakkautta on. Puhtaat vaatteet ja koti on riittävän siisti.

Riittävän hyvä vanhempi. Se että on lapselle läsnä tarpeeksi ja kunnioittaa. Se että arvostaa sitä lapsen omaa persoonaa ja tukee sen lapsen persoonallisuutta.

No siis, et olis oikein kaikin puolin hyvä vanhempi ja vanhemmuus, niin tietysti kärsivällisyys ja se aika ja semmonen välittömyys, siinä läsnäolo lapsille. Niin kyl se jo mun mielestä ja tietysti sit se turvallisuus. Et sillä lapsella on oikeus siihen, et on turvallinen ja hyvä olo.

Siis yrittää olla parempi kuin oma äiti. Siellä on niin paljon semmoisia asioita, mitä mä en halua omille lapsille. Et haluan olla siis parempi kuin mitä oma äiti on ollut koskaan. Et oma lapsuus on ollut hyvin rankka.

Neljä haastatelluista koki oman vanhemmuuden positiivisena asiana nykyhetkessä. Vanhemmuus oli tärkeintä elämässä ja siitä saattoi nauttia, vaikka arki on ollut haastavaa. Yksinhuoltajat kokivat syyllisyyttä ajanpuutteesta ja läsnäolosta lasten kanssa. Kaksi haastateltua kuvasi vanhemmuuttaan yksinäiseksi. Arjen ja vanhemmuuden jakaminen ei toteutunut kuin kolmen haastatellun kohdalla, joilla oli lapsen toinen vanhempi kuvioissa mukana etävanhempana.

Parempaan suuntaan menossa koko ajan. Tällä hetkellä koen että se (vanhemmuus) on ihaninta mitä tässä elämässä on. Parasta. Siitä on oppinut nauttimaankin.

Välillä ehkä tulee semmoinen syyllisyyden tunne siitä että onks nyt tehnyt sen lapsen kanssa tarpeeks tai onks tarpeeks ollut aktiviteettiä sillä lapsella vaikka viikonloppuisin.

Se on aika yksinäistä. Sitä ei kukaan jaa.

Läheisyyden osoittaminen ja toimiva vuorovaikutus lapsen kanssa koettiin iloiseksi ja tärkeäksi asiaksi vanhemmuudessa.

Sitä osoitetaan kyllä ihan päivittäin, halaillaan ja suukotellaan ja tämmöistä. Hellitellään. Hyvin paljon läheisyyttä.

Meillä on hyvä ja lämmin ja läheinen suhde ja hyvä vuorovaikutus. Enpä oikein keksi, kuinka se paremmaksi tuosta muuttuis... kun tulee muita ihmisiä ja hänen kokemusmaailmansa laajenee, niin siitä tulee vielä tärkeämpää, että on yhteys ja luottamus olemassa.

Vanhemmuuden roolit (Liite 4) haastatellut kokivat hyvin erilailta. Kaikki kuvasivat itseään vahvasti huoltajan ja rakkauden antajan roolissa vanhempana. Kehittymistä vanhempana kaksi haastatelluista kaipasi ihmissuhdeosaamisessa. Kolme haastateltua mainitsi rajojen asettamisen olevan haasteellista perheen arjessa.

Kyllä ne on nämä rakkauden antaja, huoltaja ja rajojen asettaja. Näin näkisin sen kyllä että ne on ne mun vahvuudet. Joo näissä ihmissuhdeasioissa, ne ovat mulle itsellekin ollut haastavia. Niissä toivoisin kehittyväni vielä.

Ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja oon vähemmän. Minulla on itsellä ehkä sellainen luonne. Onko se nykyvanhemmuutta että olet enemmän niinku partneri lapselle tai tasavertainen ja samalla viivalla. Yritän kunnioittaa lasta.

Kyllähän mä hyvin isosti olen todellakin toi huoltaja ja sitten myös tosi paljon rakkauden antaja. Rajat on juu. Noi kaks ehkä kaik eniten, ja tietysti ihmissuhdeosaaja. Kyl mult kysytään niin paljon kaikkia asioita, vai onks se sit enemmän ehkä toi elämän opettaja. Tuntuu, et näist viidestä osa-alueesta toi rajat on enemmän hakusessa meidän perheessä.

Vanhemmuuden ja arjen koettiin olevan raskasta ajoittain. Arjen hektisyys ja aikataulujen muuttuminen haastoi arjen toimivuutta. Ajanpuute yhteiselle ajalle lasten kanssa nousi kaikkien paitsi yhden haastatellun puheessa esiin. Samoin vanhemman jaksaminen, väsyminen, vaikutti vanhemman yhdessä oloon lasten kanssa.

Jos aikataulu muuttuu liian nopeasti, niin se on haastavaa arjessa.

Se joka antaa aikaa tai tämä asia puuttuu meidän elämästä, kun tarvitsee itse valmistaa ruokaa, siivousta ja kaikki. Mä laitan hänelle sadun, että pystyn tehdä jotakin näistä. Sen jälkeen tulee ajatus että olisin tehnyt mieluummin jotakin yhdessä pojan kanssa. Mutta ei ehdi.

Johtuen nyt osittain tietysti aina välil omast jaksamisesta, ettei oo vältsyyn aina niin läsnä ku ehk sais olla tai haluais. Mut sitte taas toisaalt kyllähä aika usein lapsetkin ni on hirveen semmosii kans, et ne sit haluu olla myöskin omis oloissaan et ei ne oo sit aina siinä. Koittaa sitte olla siinä, ihan todella kun sitä tarvitaan.

7.2 Odotukset vanhemmuuden tuesta päivähoitossa

Yksinhuoltajilla oli erilaisia odotuksia ja tarpeita vanhemmuuden tuesta päivähoitolta. Yksinhuoltajat odottivat päivähoidon henkilöstön tukevan heidän arkea ja jaksamista. Tukea ja ohjausta kaivattiin erilaisiin arjen haasteisiin, kuten perheen sosiaaliset suhteet, lapsen kehitysvaiheet sekä lapsen kasvattamiseen ja hoitamiseen liittyvät kysymykset.

Hehän (kasvattajat) päivän aikana näkee ja sit ryhmä- ja muussa työskentelyssä hoitopäivien aikana, miten lapsi toimii yksin ja ryhmissä, erilaisissa tilanteissa, erilaisissa tehtävissä, kaikessa siinä. Mullahan ei välttämättä oo mitään käsitystä niistä asioista (lapsen kehitys ja oppiminen)... missä pitäis kehittää, et se tulis semmosen päivittäisen näkemisen yhteydessä se, missä vois olla jo joku hyvä idea, että kannattaisko jotenkin kehittää lapsen kanssa.

Miten sitä voisi toimia tai mitä pitäisi tehdä, että olisi parempi vanhempi ja välittäisi lapsilleen niitä tietoja ja taitoja ja semmosta suuntaa, tuuppi semmoseen suuntaan, mikä olisi hänelle hyödyksi ja eduksi. Niitä neuvoja.

Kyllä lapsen tarpeet kasvaa. Mä tota en tiedä jos jatkossa tulee, mutta sitten ehkä tulee myöhemmin haasteet. Just kasvatuksessa heiltä (kasvattajat) vinkkejä.

Jaksaminen yksin, ilman toista vanhempaa nousi esiin puheessa. Yksinhuoltajat odottivat päivähoidon henkilöstön paikkaavan puuttuvan vanhemman roolia.

Ne toivottavasti auttaa mun jaksamista myös paljon. Ettei uuvu siihen arkeen, kun ei ole sitä toista puolisoa tai kumppania miten se nyt sanotaan. Se auttaa siinä arjen jaksamisessa enemmän. Jos mulle ei tulisi sitä masennusta tai uupumista tähän arkeen.

Yksinhuoltajat odottivat hyvää ja kodinomaista päivähoitoa lapselleen. Päivähoidon odotettiin tukevan vanhempien kasvatusnäkömystään. Yksinhuoltajat odottivat kasvatta-

jien toteuttavan ja käyttävän samoja hoito- ja kasvatustapoja päivähoidossa kuin vanhemmat kotona lastensa kanssa. Yksilöllistä perheen tarpeiden huomioimista ja lapsen viihtymistä päivähoidossa pidettiin tärkeänä. Päivähoidon toivottiin olevan turvallinen, viihtyisä ja lapsesta huolehtiva paikka.

Tietysti se että kasvatettais mahdollisimman mukaillen sitä omaa kasvatustyyliä...

Se on kodinomainen ja siellä otetaan lapsi huomioon yhtäläillä kuin kotona tai mummolassa tai tukiperheessä. Samanlaista läheisyyttä.

Sitä vaan on aateltu, et hyvä, et sillä (lapsi) on joku turvallinen paikka, missä se on päivän.

Kyllä se on arvokasta että lapsi viihtyy siellä päiväkodissa kun se kumminkin viettää siellä sen 8 tuntiakin päivästä. Kyllä mä haluan että lapsi viihtyy.

Osa yksinhuoltajista ei ennalta odottanut saavansa tukea omaan vanhemmuuteen päivähoidon henkilöstöltä. Tarkemmin sanoen he eivät odottaneet tukea lapsen kasvatuksessa tai kasvatusympäristön kanssa. He eivät odottaneet, että päivähoidon henkilöstö kiinnittäisi huomiota heidän vanhemmuuteen tai kantaisivat huolta ylipäätään heidän elämästä.

En mä osannut odottaa että sieltä tulee sitä tukea vanhempana olemiseen.

Sillon kun sinne ainoan lapsen vanhempana häntä sinne perhepäivähoitajalle vuosia sitten kiikutin, niin ei mulla ollu mitään käsitystä, mitä siellä tulossa tai tiedossa tai mitään hirveästi ennakkoasennetta avusta tai muusta.

Päiväkodin tehtävä on huolehtia, et se lapsi pärjää sen päivän. Et niitten (kasvattajat) ei tarvitse kantaa huolta minun elämästäni tai muuta.

7.3 Kokemukset päivähoidolta saadusta vanhemmuuden tuesta

Yksinhuoltajat kokivat saavansa runsaasti tukea vanhemmuuteen päivähoidolta. Yksin ei tarvinnut jäädä oman vanhemmuuden kanssa. Yksinhuoltajien kokemukset vanhemmuuden tuesta päivähoidossa painottuivat heidän henkisen ja fyysisen jaksamisen tukemiseen. Fyysisen ja henkisen jaksamisen tukea olivat esimerkiksi päivähoidon antama tilapäinen ylimääräinen hoitoapu, jota ei perheen päivähoitosopimuksessa oltu ennalta sovittu. Syitä tilapäiseen hoitoapuun oli perheen vaikea tilanne ja yksinhuoltajan

tilapäinen kokemus omasta heikosta fyysisestä ja henkisestä jaksamisesta arjessa. Neuvot, keskustelut ja kannustus päivähoidon henkilöstöltä tukivat heidän mielestä omaa henkistä ja fyysistä jaksamista vanhempana. Ohjaus ja neuvot arkeen ja vanhemmuuteen liittyvissä kysymyksissä sekä elämässä ylipäättään nousivat vahvasti esiin yksinhuoltajien kokemuksissa tarjotusta tuesta päivähoidossa. Esimerkiksi konkreettiset vinokit lapsen nukkumaanmenoon, raivokohtauksiin tai kuivaksi opetteluun toimivat yksinhuoltajan fyysisen ja henkisen jaksamisen tukena.

Se nimenomaan on se tekijä (kasvattajan ammattitaito), joka tukee vanhemmuutta aika pienissäkin arjen asioissa. Löytyy se tuki ja apu ja ymmärrys ja neuvot, jos niitä tarvitsee.

Lähinnä sitä vahvistusta, että toimii myös kotona oikein, jos on tollasia huikeita raivareita lapsella, et miten niitten kanssa menetellään.

On kehoitettu että voisi käyttää lasta lääkärissä että ovat huolissaan jostain yksimieheistä tai vastaavaa. Yksi hoitaja, joka tuli sanomaan että kyllä toi lapsi hengittää eri tavalla, että mä menisin lääkäriin näyttämään.

Tukea henkiseen ja fyysiseen jaksamiseen päivähoidon henkilöstöltä kokivat saavansa kaikki paitsi yksi haastatelluista yksinhuoltajista. Tuki arjen stressiin ja kasvatustapojen vertailu kodin ja päivähoidon välillä toimivat henkisenä tukena. Päivähoidon tuki jaksamiseen arjessa ehkäisee yksinhuoltajien mukaan heidän uupumista ja masentumista. Yhtä haastateltua yksinhuoltajaa oli neuvottu kertomaan päivähoidossa, jos kokee uupuvansa eikä jaksa.

Ne (päivähoito) auttaa mun jaksamista myös paljon. Ettei uuvu siihen arkeen, kun ei ole sitä toista puolisoa tai kumppania miten se nyt sanotaan. Ne auttaa siinä arjen jaksamisessa enemmän, jos mulle ei tulisi sitä masennusta tai uupumista tähän arkeen.

Oon välillä saattanut avoimesti kertoa että on joku huono työtilanne ja näin. Kun mulla yhdessä vaiheessa justiin kauhea stressi työpaikan löytymisestä ja tämmöstä. Oon siellä (päivähoito) ihan avoimesti kertonut ja he on sitten kyllä siinä jutellut mun kanssa että ovat huomioineet sen ja kommunikoineet hyvin.

Yhteen aikaan kun lapsi itki hirveesti kun mä vein hänet hoitoon. Silloinkin mun ei tarvinnut aloittaa sitä juttua vaan sieltä hoitaja antoi sitä henkistä tukea tavallaan siihen.

Täältä (päivähoito) myös sai sitä palautetta siitä, että juu, kuinka et sillä (lapsi) on just näissä vasu-keskusteluissa ja muissa, että hänelle on siirtymät vaikeita,

ja sitten joudutaan pitkään sitä hommaa ensin puimaan. Sit se on myös helpompi ymmärtää ja hyväksyä omassa kotonakin, et joku juttu ei suju, jos se ei suju oikein täälläkään (päivähoidossa).

Yksi yksinhuoltaja oli keskustellut päivähoidon henkilöstön kanssa mahdollisuudesta saada kunnan perhetyöstä apua kotiin.

Yks näistä hoitajista sano, että hän on itse ollu perhetyöntekijänä tai semmosena ja se sano, että tämmönen on mahdollista ja käytiin keskustelua, että tarvii harvita apua kotiin.

Päivähoidon henkilöstö antoi tukea yksinhuoltajien mielestä lasten kasvuun ja kehittymiseen liittyvissä asioissa. Apua he saivat esimerkiksi lapsen puheenviivästymään, kommunikointiin lapsen kanssa, lapsen unirytmien tasapainottamiseen sekä lapsen kiviakso-opetteluun.

...kun ruvettiin epäilee puheenviivästystä niin sieltä (päivähoito) saa sen avun ja se on yhteistyötä senkin kautta. Saadaan paljon nopeammin se apu tällaisissa tilanteissa sieltä.

Yhteistyössä otetaan näitä kuvakortteja käyttöön lapsen kaa. Niitä opetetaan mullekin, että miten niitä voi käytännössä käyttää. Se on mullekin uusi juttu. Siellä (päivähoito) käydään mun kaa läpi se ja siellä kannustetaan siihen pojan kanssa puhumiseen.

Päiväkodissa on myöskin erikoisryhmä, joka työskentelee enemmän lapsen kanssa. Nyt se lähtee todella, että puhetta alkaa tulee ja hän puhuu.

Justiin tällaiset vaikka vessassa käynti tai tämmöisten asioiden hoitaminen. Niistä, ne on ollut sellaisia ja mistä ollaan puhuttu.

Osa yksinhuoltajista oli saanut kehuja ja kannustusta päivähoidon henkilöstöltä vanhempana toimimisesta ja lapsensa kasvattamisesta. Tämä koettiin positiivisena vanhemmuuden tukena, kun kannustus ja kehut tulivat yllätyksenä osalle yksinhuoltajista.

Meillä oli nyt toi vasukeskustelu tässä just eilen. Niin se oli kyllä hyvin positiivinen ja kannustava keskustelu. Se oli positiivinen. Siitä jäi hyvän mielen tunne, että on onnistunut siinä, mitä on tehnyt.

Sieltä tulee paljon. Skarpataan siihen äitiyteenkin. Siellä paljon kehuaan sitä kuinka mä oon aktiivinen lapsen puhumattomuuteen tai viivästymään. Paljon kehuaan sitä kuinka mä otan kontaktia lapseen ja painotetaan sitä että hienosti

oon toiminut ja miten puhun pojalle ja mitä pitää tehdä ja toivotan niitä samoja asioita ja kerron mitä tapahtuu. Se on semmoista hyvää positiivista palautetta.

Se sano ihan suoraan mulle, et sä teet niin hienoo työtä. Teenkö? Sitten kun sen vielä kuulet sellaselta, joka on vielä ammattilainen. Et joo, no kaiketi sitten jostain menee oikeinkin.

Yksinhuoltajat luottivat laadukkaaseen päivähoitoon palveluna. He kokivat päivähoiton henkilöstön luotettavina, ammattitaitoisina ja mukavina kasvattajina. He kokivat päivähoiton tarjoavan hyvää ja viihtyisää hoitoa lapsilleen.

Mä kyllä olen nyt tyytyväinen ja lopuksi kiitollinen että lapsi on hyvässä hoidossa.

Hän menee hyvällä mielellä hoitoon, hän ei vastusta ja iloisena. Se kertoo mulle aika paljon. Tässä on kiva leikkipaikka ja hänellä on uusia kavereita ja hän on hyvin sosiaalinen lapsi.

Nyt on tapahtunut todella iso muutos, että lapsi pääsi sinne uuteen ja on oma täti. Jokaisella on aikaa, että siellä on sellaista rauhallista päiväkotitoimintaa. Luulen että on todella hyvä päiväkoti. Siellä asiat toimii hyvin ja lapset viihtyy.

Mun mielestä kaikki on todella ammattitaitoisia. Ehkä yksi henkilö nousee eniten semmoisena huolehtivaisimpana. Hän on semmoinen topakoija.

Päivähoiton tarjoajan ja henkilöstön ymmärrys perheen yksilöllisyydestä ja yksilöllisistä tarpeista korostui yksinhuoltajien puheissa. Päivähoito oli joustanut lapsen hoitoajassa, mikä oli tuonut helpotusta arjen järjestelyihin. Yksinhuoltajat ymmärsivät päivähoiton tarjoavan lapselle samoja harjoittelun ja oppimisen asioita kuin kotona vanhemmat tarjoavat. Päivähoiton henkilöstön ymmärrys yksinhuoltajuudesta ja vanhemmuudesta ja niiden huomioiminen nousivat esiin yksinhuoltajien kokemuksissa.

Sieltä on pystytty kyllä joustamaan sillä tavalla, jos mulla on ollut jotakin menoa siinä aamupäivällä niin lapsen on voinut sitten viedä aikaisemmin hoitoon.

Kyllä ne ottaa huomioon sen, että on yksinhuoltaja, että on vähän rankempaa. Esim eilen kysyin että miten tää lapsen harrastus... Niin onko mahdollista että lapsen hoitoaika on kumminkin vaan 8 tuntia niin onko mahdollista näinä päivinä sitten pidentää sinne 5 asti... Ne sanoi, että eiköhän se onnistu ja tulevat siinä vastaan.

Hänellä (lapsi) on tullut myöskin hienoja tapoja. Esim jos mä en itse pysty opettaa, niin mä huomasin että päiväkoti teki sen hienosti. Että nostetaan hihat ja kuivataan kädet.

...kaikkien opetella tekemään niin kuin on talon tapana päiväkodissa, niin hän (lapsi) on oppinu niitä aika paljon, sitä myöten on siirtynyt johdonmukaista tekemistä myös kotiin aikasemman yleisen säheltämisen sijaan. Se on ollut aika paljon arkea helpottavaa, että hän kerta kaikkiaan tekee niitä asioita eikä jää neuvottelemaan siitä ja vänkäämään vastaan äidille, että en minä tai en tee.

Yksinhuoltajien kokemukset vanhemmuuden tuesta päivähoidossa eivät olleet pelkättäviä positiivisia. Myös haasteita päivähoidon kanssa löytyi. Kaksi haastateltua yksinhuoltajaa kokivat leimautumisen yksinhuoltajana päivähoidossa olevan ongelma. Päivähoitopaikan hakeminen ja saaminen oli ollut vaikeaa kolmelle haastatellulle yksinhuoltajaperheelle. Henkilöstön suuri vaihtuvuus koettiin myös haasteeksi päivähoidossa. Henkilöstön vaihtuvuus oli yksinhuoltajan mukaan vaikuttanut lapsen viihtyvyyteen päivähoidossa.

Joo, keväällä oli kyllä kieltämättä vähän semmoinen tunne, että silloin kun olin ihan täysin työtön ja ei ollut kurssitoimintaa tai työkokeilua silloin menossa niin kieltämättä oli tunne että lapseni on siellä vaan virikehoidossa ja että se paikka olisi tarpeellisempi jollekin toiselle.

Se oli hyvin synkkää aikaa elämässä. Silloin kaikista voimakkaimmin hain sitä päivähoitopaikkaa ja sitä ei siltikään saatu... Se oli hyvin kiven alla se hoitopaikan saaminen. Sitä en kyllä odottanut että se niin vaikeeta olisi.

Sit kesän jälkeen kaikki hoitajat vaihtui, yksikään hoitaja ei ollut sama hoitaja. Syyslukukauden siellä vaihtui vielä enemmän niitä hoitajia. Siellä vaihtui koko aika. Lapsi rupesi oireilee, ja ei halunnut enää mennä ja se rupesi itkemään kun mä sen sinne vien. Aikaisemmin ei ollut näitä ongelmia.

Semmonen ikävämpi näissä kunnallisen puolen valitettavasti, on se, et ku ne työsuhteet ei oo pitkiä, siis jatkuvia... Mä oon kyseenalaistanu sen, et onko hyvä, et ne hoitajat vaihtuu joka ikinen vuosi. Pahimmillaan kesken vuoden.

7.4 Kokemukset yhteistyöstä päivähoidossa

Kasvatuskumppanuus oli yhteistyökäsitteenä lähes tuntematon haastatelluille yksinhuoltajille, mutta käsitteen avaamisen jälkeen ja yhteistyöstä puhuttaessa ymmärsivät yksinhuoltajat mitä kasvatuskumppanuus tarkoittaa ja sisältää yhteistyön kannalta päivähoidossa. Yksinhuoltajat kokivat yhteistyön ja vuorovaikutuksen päivähoidon henkilöstön kanssa monipuolisesti toimivaksi. Yhteistyötä ja vuorovaikutusta kuvattiin avoimeksi,

arvostavaksi, toimivaksi, yhteisölliseksi, moniammatilliseksi sekä kunnioitusta ja luottamusta käsittäväksi.

Vuorovaikutus on oikein hyvää, huumorintajuista, lämmintä, luottavaista.

Kyllä mä jokaiselle puhun, että yhtälailla jokainen niistä työntekijöistä hoitaa mun lasta. Yhtä tärkeä jokainen hoitaja on ja jokaista kunnioitan kuka siellä tekee töitä. Ne tekee arvokasta työtä.

Tällä hetkellä kyllä se mun mielestä on semmosta vastavuorosta, avointa ja tämmöstä, se vuorovaikutus tai miten sen sanoo, rehellistä, suoraa puhetta. Kaikki ymmärtää toisiaan.

Itse asiassa yllättävä kyllä luotan jopa näihin kahteen hoitajaan, jota en oo aikasemmin nähny täällä. Et he vaikuttaa ja on tullu siihen ryhmään ja niihin lapsiin ja minuun ja kaikkiin luontevasti jopa.

Keskustelut päivähoiton henkilöstön kanssa lapsen kuulumisista ja päivän tapahtumista koettiin antoisiksi ja yhteistyötä tukeviksi. Keskusteluja nousi esiin kahdentyyppisiä: jokapäiväiset kasvokkain tapahtuvat keskustelut ja kasvatuskeskustelut kuten lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelu.

Joka päivä me puhutaan miten pojalla on mennyt päivä ja onko päiväkodilla jotain sanottavaa tai mulla. Kyllä ne on jokapäiväisissä kohtaamisissa.

Enemmän kasvotusten puhutaan kuin puhelimesta tai sähköisesti hoidetaan asioita. Nopeemmin saa vastauksen ja se on paljon helpompaa kasvotusten keskustella näistä asioista.

Yleensä kun jotain vasukeskusteluita. Silloin käydään tarkemmin niitä asioita läpi lapsesta.

Yhteistyössä hyödynnettäviä viestinnän keinoja päivähoiton ja kodin välillä olivat teknologian viestinnänvälineet, kuten puhelut, tekstiviestit sekä sähköposti, ja muut viestinnän keinot kuten ilmoitustaulu, paperiset viestit ja tiedotteet.

Puhelimella, viesti tai soittaminen. Siellä oli kuukausitiedote, joka tuli sähköpostitse. Siellä oli kirje, että mitä on tapahtunut kuukauden aikana ja kuvia siellä oli. Tämä kirje oli lähetetty lapsen ryhmän vanhemmille. Se oli hyvä idea. Esimerkiksi siellä ilmoitettiin että nyt on tulossa isänpäivä tai joulujuhla, että tervetuloa. Sillä tavalla oli jaettu tietoa siellä.

Toi meidän ilmotustaulu on hyvä juttu, ja siihen toivottiinkin vanhempainillassa ja nyt saatiin semmonen viikkolukujärjestys, et mitä mikäkin ryhmä tekee. Tää meidänkin porukka on jaettu kolmeen pienryhmään, et mitä niistä kukakin tekee se ja tää päivä.

Yhteistyö ja vuorovaikutus oli ajoittain myös haasteellista yksinhuoltajien näkökulmasta. Ongelmat vuorovaikutuksen laadussa ja keskusteluiden onnistumisessa koettiin päivähoitossa yhteistyön kannalta negatiivisiksi. Toisaalta yksinhuoltajat ymmärsivät päivähoiton arjen kiireen ja resurssien puutteiden olevan yksi mahdollinen syy näille haasteille yhteistyössä.

Olen aina toivonut sellaista läpinäkyvyyttä, että kerrotais siitä päivästä. Ja että siitä osattais kertoa. Yleensä se mitä saa kuulla vaan, kun kysyy miten päivä on mennyt. Niin ihan hyvin.

Välillä minusta tuntui että se oli ne hoitoajat meni enempi tämän perhepäivähoidajana omien toivomusten kuin sen mukaan mitä minä olisin toivonut lapsen hoitoajoina.

Se on aika sellaista pintapuolista. Ei siinä keskustella juurikaan mitään ellei sitten itse kysy. Tietysti aamuisin saattaa olla ripee tahti siinä, että paljoo ehdiäkään jäädä juttelee.

Joo, jos olen pyytännyt että onko hetki aikaa niin silloin ja sitten ohi mennän kyllä tämmöisiä nopeita juttuja kyllä. Tiedän kyllä että heillä on sillä tavalla kiire että ei aina pysty ottamaan sitä hetkeä irti siitä ryhmästä.

8 POHDINTA

8.1 Tutkimuksen eettisyys

Laadullisen tutkimuksen eettisyyden pohtiminen lähtee siitä, että tutkija tiedostaa toimivansa tutkittavien äänenä ja näkökulmien esiin tuojana. Tutkijalla on valta ja vastuu tutkimuksensa valinnoista ja raportoinnista. Eettisyys tarkoittaa myös tutkittavien kunnioittamista ja yksityisyyden suojaamista. Tutkijan kuuluu kertoa avoimesti tutkittaville tutkimuksen tavoitteista ja menetelmistä. Tutkittavien vapaaehtoinen osallistuminen ja oikeus kieltäytyä osallistumasta on osa tutkimuksen eettisiä valintoja. Tutkimusaineiston käsittelyssä tulee toimia luottamuksellisesti ja turvallisuus kysymykset huomioiden. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125, 131.)

Eettisesti hyvä tutkimus tarkoittaa hyvien tieteellisten käytäntöjen noudattamista läpi tutkimusprosessin. Hyviä tieteellisiä käytäntöjä ovat rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, eettisesti kestävä aineiston keruu ja analyysimenetelmät sekä avoimuus ja vastuullisuus tutkimustulosten julkaisemisessa. Luvaton plagiointi, tutkimustulosten kritiikitön yleistäminen sekä tutkimusprosessin vajaa tai harhaanjohtava raportointi ovat keskeisiä eettisiä periaatteita, jotka tulee ottaa huomioon tutkimuksen toteutuksessa ja raportoinnissa. (Hirsjärvi ym. 2009, 23–24, 26.)

Tässä opinnäytetyössä yksinhuoltajien yksityisyyden suojaamiseksi heidän henkilötietoja ei julkaistu. Yksinhuoltajista ja heidän lapsistaan ei kerätty muita henkilötietoja kuin etunimet ja iät. Haastattelujen litterointi vaiheessa muutettiin haastateltavien henkilötiedot tunnistamattomiksi. Esimerkiksi lasten sukupuolta tai ikää ei mainita raportissa. Haastattelunauhoitteet ja tehdyt analyysit tulivat käyttöön pelkästään tätä opinnäytetyötä varten ja sen valmistuttua haastattelumateriaalit sekä tehdyt muistiinpanot hävitettiin asianmukaisesti. Opinnäytetyössä ei myöskään paljastettu haastateltujen yksinhuoltajavanhempien lasten päivähoitopaikkojen nimiä. Haastateltaville kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta, haastatteluiden nauhoittamisesta sekä painotettiin haastatteluiden luottamuksellisuutta. Haastateltaville kerrottiin, että opinnäytetyön etenemisestä ja valmistumisesta. Haastateltavia muistutettiin tutkimukseen osallistumisen perustuvan heidän vapaaehtoisuuteen. Aineiston keruussa haastattelija pyrki olemaan puolueeton haastatte-

lun teemoista keskusteltaessa, kuitenkin myötäeläen ilmein ja elein haastateltavien kertoessa odotuksiaan ja kokemuksiaan.

Tämän opinnäytetyön aineiston hankintaa varten haettiin ja saatiin tutkimuslupa Porvoon varhaiskasvatukselta. Läpi opinnäytetyöprosessin on pyritty kunnioittamaan Porvoon varhaiskasvatuksen toiveita osallistumisesta opinnäytetyön aineiston kohderyhmän tavoittamisessa resurssiensa mukaan ja haastattelupaikkojen järjestämisessä. Päivähoitoyksiköitä pyydettiin ystävällisesti jakamaan haastattelu kutsukirjeet (Liite 1 ja 2) yksinhuoltajille, kuitenkin painostamatta yksiköitä toimimaan ylitse omien resurssien sa.

Opinnäytetyön tekijä pyrki rehellisyyteen ja avoimuuteen läpi opinnäytetyöprosessin, pyrkien raporttoimaan tutkimuksen toteutuksen ja tulokset tarkkaan, mutta kriittisyyttä vaalien. Opinnäytetyön tulokset on pyritty esittämään uskottavasti tuomalla haastatelluista tekstikatkelmia esille mahdollisimman kattavasti. Näin opinnäytetyön lukijalle rakentuu näkemys haastateltujen ajatuksista ja kokemuksista.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta lisää avoimuus tutkimuksen toteuttamisesta eli tutkijan tarkka selostus tutkimusprosessin kaikista vaiheista. Tutkijan tulisi selostaa tutkimusvaiheet totuudenmukaisesti. Esimerkiksi aineiston keruusta kerrotaan tilanne- ja paikkakohtaiset tiedot sekä käytetty aika, häiriötekijät ja tutkijan oma itsearviointi aineiston keruusta. Aineiston analyysi vaiheessa ja johtopäätöksiä tehdessä tutkijan on selostettava ja perusteltava tekemänsä valintansa. (Hirsjärvi ym. 2009, 232.)

Tutkija on kvalitatiivisessa tutkimuksessa strategiavalintojen tulkitsija ja tekijä. Tutkijan sukupuoli, ikä, virka-asema, uskonto, poliittinen suuntautuminen voivat vaikuttaa tutkimuksen valintoihin. Väistämättä tutkimuksen luotettavuuspohdinnassa tulee siis huomioida tutkijan puolueettomuusnäkökulma. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136.) Tässä opinnäytetyössä tutkitaan marginaalista ryhmää, yksinhuoltajia. Opinnäytetyön tekijä on pyrkinyt ettei luo ennakko-olettamuksia yksinhuoltajaperheistä ja yksinhuoltajien vanhemmuudesta. Tekijä on pyrkinyt itsekriittiseen ja tutkimuskriittiseen otteeseen läpi

opinnäytetyöprosessin. Tehdyille valinnoille on pyritty tutkimuksen jokaisessa vaiheessa aina rakentamaan perustelut ja tuomaan ne esiin opinnäytetyössä.

Tämä tutkimus pyrittiin tekemään noudattaen hyvää tieteellistä tapaa. Luotettavuus, rehellisyys ja avoimuus pyrittiin säilyttämään koko prosessin ajan. Ennen haastattelujen suorittamista, haastateltaville kerrottiin tutkimuksen sisältö ja tarkoitus. Opinnäytetyön tekijä suoritti itse kaikki haastattelut. Haastattelijana toimiminen oli uutta tekijälle ja aiheutti jännitystä aineiston keruun onnistumisesta. Jännittyneisyys saattoi näkyä haastateltaville. Siihen tekijä varautui kertomalla lyhyesti taustojaan ennen haastattelun aloittamista.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin ongelma voi olla tutkijan puolueellisuus. Tutkijan omat ennakkoluulot ja oletukset voivat vaikuttaa aineiston analyysiin, jos tutkija ei kiinnitä huomiota analyysin puolueettomuuteen. Tutkijan oma ymmärrys tutkimusaiheesta voi vaikuttaa aineiston analyysiin ja valintoihin, kun tutkija kokoaa aineistosta teemoja, ilmauksia, alaluokkia, yläluokkia tai johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 98-101.) Tässä opinnäytetyössä on pyritty kriittisyyteen läpi tutkimuksen toteutuksen. Tutkimukseen liittyviä valintoja on pyritty esittämään perustelujen kera. Tutkimuksen toteutus on pyritty esittämään mahdollisimman yksityiskohtaisesti, että opinnäytetyö olisi mahdollisimman läpinäkyvä lukijalle.

Luonnollisen haastattelutilanteen syntyminen on haastavaa. Haastateltavat saattavat pyrkiä kontrolloimaan antamaansa kuvaa itsestään muokkaamalla haastatteluympäristöä tai omaa ulkomuotoaan. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 100.) Haastatteluaineiston luotettavuus syntyy laadusta. Haastatteluiden litterointi mahdollisimman nopeasti haastattelun jälkeen parantaa laatua, etenkin jos tekijä haastattelee ja litteroi itse. Haastatteluvälineiden laatu vaikuttaa nauhoitettuun aineistoon. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184–185.) Tämän opinnäytetyön aineisto pyrittiin litteroimaan viimeistään viikon sisään haastattelun ajankohdasta. Haastatteluja varten hankittiin laadukas ääninauhuri, joka toimi moitteettomasti ja oli helppokäyttöinen haastattelutilanteissa ja litterointivaiheessa.

8.3 Tutkimuksen tulosten pohdinta

Tämän opinnäytetyön tutkimustulokset osoittavat, että yksinhuoltajat suhtautuvat positiivisesti yhteistyöhön päivähoidon kanssa, mutta Porvoon kaupungin päivähoito tukee yksinhuoltajavanhempien vanhemmuutta vaihtelevasti. Yksinhuoltajat luottivat laadukkaaseen päivähoitoon palveluna. Tutkimustulokset osoittavat, että yksinhuoltajien vanhemmuuden tukemiselle on tarvetta.

Haastateltavia yksinhuoltajia oli yhteensä kuusi. Kaikki kuusi haastateltavaa olivat äitejä. Haastateltavista oli kolme totaaliyksinhuoltajaäitejä eli lapsen tai lasten isät eivät ei osallistu lasten huoltoon lainkaan. Kaksi oli yksinhuoltajaäitiä, joilla oli yhteishuoltajuus lapsen tai lasten isän kanssa, mutta päävastuu lapsen tai lasten huollosta oli äidillä. Yksi oli totaaliyksinhuoltajaäiti, joka oli solminut avoliiton kesän 2016 eli tutkimuksen aineiston keruun aikana. Hänen mukana olo haastatteluissa perustui hänen aikaisempaan kokemukseen totaaliyksinhuoltajana. Haastateltavista yksi perhe käytti perhepäivähoiton palveluja ja viiden perheen lapset saivat hoitoa päiväkodissa.

Odotukset vanhemmuuden tuesta päivähoitossa

Opinnäytetyöllä selvitettiin millaista tukea vanhemmuuteen yksinhuoltajat kokevat tarvitsevansa päivähoidon henkilöstöltä. Tulosten perusteella yksinhuoltajien odotukset vanhemmuuden tuesta päivähoitossa olivat erilaisia. Odotukset vanhemmuuden tuesta jakautuivat. Osa odotti päivähoiton henkilöstön paikkaavan puuttuvan vanhemman roolia vahvasti. Osa yksinhuoltajista ei odottanut saavansa tukea vanhemmuuteen ollenkaan.

Suurin osa yksinhuoltajista odotti vahvasti tukea kasvattamiseen, arkeen ja jaksamiseen. Yksinhuoltajat odottivat päivähoiton henkilöstön paikkaavan puuttuvan vanhemman roolia. Tätä odotusta voidaan peilata Brobergin ja Tähtisen (2009, 163, 165) tutkimustulokseen, jossa yksinhuoltajat olivat kokeneet vanhemmuutensa ja lapsen kasvatuksen raskaampana kuin muut perhemuodot. Kieltämättä yksinhuoltajavanhemman odotukset päivähoiton antamasta tuesta lapsen kasvattamisessa ja ylipäätään vanhemmuudessa muodostuvat yksinhuoltajan kokemuksesta vanhemmuutensa raskaudesta tai helppou-

desta. Yksinhuoltajan vanhemmuus ja lapsen kasvattaminen ilman tukiverkostoa voi kokemuksena olla yksinäistä. Päivähoidon mukana olo yksinhuoltajaperheen arjessa on suuri. Lapset viettävät suuren osan arjestaan päivähoitossa, mikä voi näkyä haastateltujen yksinhuoltajien odotuksissa vanhemmuuden tuesta.

Kaksi haastatelluista yksinhuoltajista ei odottanut päivähoiton henkilöstön kantavan lainkaan huolta heidän perhe-elämästään, saati lasten kasvattamisesta kotona. Tämä on varsin ymmärrettävää, jos vanhempi ei tiedä päivähoiton sisällöstä ja varhaiskasvatuksen tavoitteista. Ensimmäisen lapsen aloittaessa päivähoitossa vanhemman ennakkotiedot päivähoitosta voivat olla vähäiset. Odotuksia, jostain mitä ei täysin ymmärrä ja tiedosta, on mahdotonta ajatella olevan olemassa. Koivulan (2004, 82) esittämä karkea jako vanhemmuuden tukemisesta päivähoitossa kuvastaa hyvin vanhempien erilaisia lähtökohtia vanhemmuuden tuen odotuksista. Osa vanhemmista kokee elämänhallinnan vaikeana, eivätkä heidän voimavarat riitä vanhemmuuteen, saati vaatimaan päivähoitolta erityistä, vaan he jakavat kasvatusvastuun päivähoiton henkilöstön kanssa. Toiset vanhemmat taas ovat tietoisia vanhemmuudestaan ja vaatimuksistaan päivähoiton suhteen. Nämä vanhemmat ovat valmiita vaatimaan ja tekemään kaikkensa lastensa hyvinvoinnin puolesta, eivätkä koe kaipaavansa tukea vanhemmuuteen päivähoitossa.

Päivähoidon odotettiin tukevan vanhempien kasvatusnäkemystä lapsen kanssa. Yksinhuoltajat odottivat kasvattajien toteuttavan ja käyttävän samoja hoito- ja kasvatustapoja päivähoitossa kuin vanhemmat käyttävät lasten kanssa kotona. Yksinhuoltajat kokevat perheen tärkeämmäksi elämänalueeksi kuin muiden perhemuotojen vanhemmat. Yksinhuoltajista 80 prosenttia on kokenut lapsensa ja heidän kasvattamisen erittäin tärkeäksi, kun vastaavasti kahden vanhemman perheistä 56 prosenttia ja uusperheistä 49 prosenttia (Broberg & Tähtinen 2009, 163, 165). Näin ollen yksinhuoltajien odotukset päivähoiton antamasta tuesta omien kasvatusnäkemysten kanssa on luontevaa. Lapsen ja perheen tarpeiden yksilöllinen huomioiminen on päivähoiton tärkeä tehtävä yksinhuoltajien odotusten mukaan. Myös Alasuutarin (2003, 70, 76–77) tulosten mukaan vanhemmat toivovat lapsilähtöisyyttä päivähoitossa, etenkin lasten yksilöllisten ominaisuuksien ja persoonallisuuksien huomioimisessa.

Kokemukset päivähoidolta saadusta vanhemmuuden tuesta

Opinnäytetyöllä haluttiin selvittää millaista tukea vanhemmuuteen yksinhuoltajat kokevat saaneensa päivähoidon henkilöstöltä. Tulosten mukaan tähän tutkimukseen osallistuneet yksinhuoltajat kokivat saavansa monipuolisesti tukea vanhemmuuteen päivähoidolta. Yksinhuoltajien ei tarvinnut jäädä yksin vanhemmuuden kanssa.

Brobergin ja Tähtisen (2009, 167-169) mukaan yksinhuoltajat eivät koe suurempia ongelmia perheen toimivuudessa verrattuna muihin perheisiin. Päinvastoin yksinhuoltajat kokevat vähemmän ongelmia liittyen perheen vuorovaikutukseen ja ongelmanratkaisuihin. Sen sijaan yksinhuoltajien ongelmat liittyvät yksinhuoltajan kokemaan vanhemmuuteen ja siihen liittyviin kasvatuksellisiin haasteisiin. Tämän opinnäytetyön tulokset osoittavat samaa, kuin Brobergin ja Tähtisen tulokset, että yksinhuoltajat kokevat haasteita lastensa kasvatuksessa ja vanhemmuudessa. Yksinhuoltajat kertoivat saaneensa tukea päivähoidon henkilöstöltä erinäisissä lasten kasvuun ja kehittymiseen liittyvissä asioissa. Apua he saivat esimerkiksi lapsen puheenviivästyymään, kommunikointiin lapsen kanssa, lapsen unirytmien tasapainottamiseen sekä lapsen kuivaksi opetteluun. Myös Holttisen ja Hunnakon (2016, 59–60) laadullisessa tutkimuksessa mukana olleet yksinhuoltajat olivat kaikki saaneet päivähoidon henkilöstöltä tiedollista tukea lapsen kasvusta ja kehityksestä. Lisäksi neljäsosa yksinhuoltajista oli saanut tukea myös työn ja päivähoidon yhteensovittamiseen, yksinäisyyteen, rajojen asettamiseen sekä keinoja arjen sujumiseen.

Vilén ym. (2006, 107) toteavat päivähoidolla olevan suuri merkitys vanhempien tukemisessa silloin, kun ongelmat eivät ole vielä kasvaneet liian suuriksi. Halme ja Perälä (2014, 225) toteavat artikkelissaan myös vanhemmuuden varhaisen tukemisen lähtevän liikkeelle tuesta peruspalveluissa kuten päivähoito, oppilaitokset ja neuvolat. Ammattihenkilöstön mahdollisuudet ja taidot tunnistaa varhain vanhemman tuen tarve ovat keskeisessä roolissa ennaltaehkäistäessä ongelmien kasaantumisen perheessä. Tästä pohdittavaksi jää, kuinka päivähoidon henkilöstö voi konkreettisesti antaa tukea havaitessaan vanhemman, yksinhuoltajan, tuen tarpeen. Riittävätkö yhteiset keskustelut, annetut neuvot ja kannustus lapsen kasvatuksesta sekä vertaistuki toisilta päivähoidon vanhemmilta. Osa haastatelluista yksinhuoltajista oli saanut kehuja ja kannustusta päivähoidon

henkilöstöltä vanhempana toimimisesta ja lapsensa kasvattamisesta. Tämän he kokivat positiivisena vanhemmuuden tukena.

Lammi-Taskula ja Bardy (2009, 66) esittävät, että toistuvat ja pidempikestoiset kasvatukselliset haasteet arjen perusasioissa voivat johtaa vanhemman henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin heikkenemiseen. Esimerkiksi lapsen ja vanhemman jatkuvat erimielisyydet liittyen nukkumiseen, puhtauteen tai ruokailuun voivat kuormittaa vanhempaa.

Haastateltujen yksinhuoltajien keskeisin kokemus vanhemmuuden tuesta oli fyysisen ja henkisen jaksamisen tuki, joita yksinhuoltajat nostivat useasti esiin haastatteluissa.

Neuvot, yhteiset keskustelut ja kannustus päivähoidon henkilöstöltä tukivat heidän mielestä omaa henkistä ja fyysistä jaksamista vanhempana ja näin ollen heidän hyvinvointia. Tuki arjen stressiin ja kasvatustapojen vertailu kodin ja päivähoidon välillä toimivat myös henkisenä tukena.

Kuin yksinhuoltajien odotuksissa toiveina niin myös yksinhuoltajien kokemuspuheissa nousi esiin päivähoidon henkilöstön ymmärrys perheen yksilöllisistä tarpeista. Yksinhuoltajat kokivat päivähoidon tarjoavan lapselle samoja harjoittelun ja oppimisen asioita kuin kotona vanhemmat tarjoavat lapselleen. Bronfenbrennerin (1981) ekologisen teorian mukaan lapsi kehittyy vuorovaikutuksessa lähiympäristöjensä kanssa. Alle kouluikäisen lapsen keskeisin lähiympäristö on koti. Tämän lisäksi lapsen osallistuessa päivähoitoon on se yksi lapsen kehitykseen merkittävästi vaikuttava lähiympäristö. Haastatellut yksinhuoltajat kokivat päivähoidon toimivan jatkumona lapsen kotikasvatukselle, jossa otetaan yksilöllisesti huomioon lapsen kasvu ja kehitys. Lapsen kokonaisvaltainen huomioiminen, perhe mukaan lukien, antaa päivähoidon henkilöstölle paremmat puitteet ymmärtää lasta ja lapsen perhettä ja sen kautta antaa tarpeiden mukaan tukea.

Haastatellut yksinhuoltajat osoittivat tyytymättömyyttään keskusteluiden vähyyteen, henkilöstön vaihtuvuuteen ja päivähoidon työntekijöiden kiireeseen, mitkä ovat samansuuntaisia kokemuksia kuin Poikosen ja Lehtipään (2009, 78–80) mittaritutkimukseen osallistuneilla päivähoitoikäisten lasten vanhemmilla.

Kokemukset yhteistyöstä päivähoidossa

Huoltajan ensisijainen kasvatusvastuu lapsesta on huomionarvoinen näkökulma vanhempien ja päivähoidon henkilöstön yhteistyön toteuttamisessa. Huoltajilla on parhain tuntemus omasta lapsestaan ja näkemys siitä mikä on parhaaksi juuri omalle lapselle. Työntekijöillä taas on ammatillinen osaaminen, mikä antaa heille valmiuden vastata kasvatuskumppanuuden ja tasavertaisen yhteistyön luomisesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.)

Tässä opinnäytetyössä yhtenä teoreettisena viitekehyksenä käytettiin vanhempien ja päivähoidon henkilöstön välistä yhteistyötä. Opinnäytetyöllä haluttiin selvittää yksinhuoltajien kokemusta yhteistyön toteutumisesta päivähoidon henkilöstön kanssa ja kuinka yhteistyö mahdollisesti tukee heidän vanhemmuutta. Vaikka tämän opinnäytetyön haastatellut yksinhuoltajat eivät ymmärtäneet ja tietäneet kokonaisvaltaisesti, mitä kasvatuskumppanuus tarkoittaa ja pitää sisällään, niin yksinhuoltajien puheissa nousi vahvasti esiin yhteistyöstä keskusteltaessa myös kasvatuskumppanuuden periaatteita ja lähtökohtia.

Saatujen tulosten mukaan yksinhuoltajat suhtautuvat positiivisesti yhteistyöhön päivähoidon kanssa. Avoin, kunnioittava ja luottamuksellinen vuorovaikutus toimii lähtökohdana yhteistyölle. Yksinhuoltajat kokivat yhteistyön ja vuorovaikutuksen päivähoidon henkilöstön kanssa toimivan pääsääntöisesti hyvin. Yhteistyötä ja vuorovaikutusta yksinhuoltajat kuvasivat avoimeksi, arvostavaksi, toimivaksi, yhteisölliseksi, moniammatilliseksi sekä kunnioitusta ja luottamusta käsittäväksi. Koivulan (2004, 93) haastatellut vanhemmat nostivat onnistuneen vuorovaikutuksen edellytyksinä myös esiin, että päivähoidon henkilöstön tulisi olla suvaitsevia ja arvostavia vanhempia kohtaan sekä pyysähtyä kuuntelemaan heitä. Kaikki nämä kuvastavat kasvatuskumppanuuden periaatteita yhteistyöstä, jotka on mainittu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 31–32).

Yksinhuoltajat kokivat keskustelut päivähoidon henkilöstön kanssa lapsen kuulumisista ja päivän tapahtumista antoisiksi ja yhteistyötä tukeviksi. Keskusteluja nousi esiin kahdentyyppisiä: jokapäiväiset kasvokkain tapahtuvat keskustelut ja suunnittelukeskustelut kuten lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelu. Kaukoluodon (2010, 64–65) tutkimukseen osallistuneiden päivähoidon työntekijöiden näkemyksen mukaan kasvatus-

keskustelut ovat tärkeitä vanhemmille. Päivähoidon kasvatustoiminta voi vahvistaa merkittävästi vanhempien kasvatustietoisuutta ja tukea vanhemmuutta. Erityisesti Kaukoluoto toteaa yksinhuoltajavanhempien ja nuorten vanhempien olevan merkittävässä roolissa mietittäessä vanhempien kasvatustietoisuuden ja vanhemmuuden tukemista päivähoidossa.

Yhteistyössä hyödynnettiin paljon erilaisia teknologisia viestinnänvälineitä kuten puhe-
lin, sähköposti ja ilmoitustaulut sekä muita viestinnän keinoja kuten ilmoitustaulu ja paperiset viestit ja tiedotteet. Yksinhuoltajat kokivat erilaisia viestinnänvälineitä olevan tarpeeksi. Yksi haastatelluista koki useat eri viestinnänväylät raskaina arjen keskellä ja luotti, että viime kädessä kasvokkain käytävässä keskustelussa päivähoidon henkilöstön kanssa keskustellaan tärkeimmät asiat lävitse.

Yhteistyö ja vuorovaikutus oli ajoittain myös haasteellista yksinhuoltajien näkökulmas-
ta. Yksinhuoltajat kokivat haasteita vuorovaikutuksen laadussa joidenkin päivähoidon
työntekijöiden kanssa. Laatuun vaikutti päivähoidon henkilöstön kiinnostuksen puute
kuunnella vanhempia sekä keskustella avoimesti asioista. Henkilöstön kiinnostuksen
puute kertoo avoimesti lapsen päivän tapahtumista ja lapseen liittyvistä asioista koettiin
negatiiviseksi asiaksi yhteistyön kannalta. Sopivan ajankohdan löytyminen kasvat-
keskusteluille oli ajoittain vaikeaa. Toisaalta yksinhuoltajat ymmärsivät päivähoidon
arjen kiireen ja resurssien puutteiden olevan yksi mahdollinen syy näille haasteille yh-
teistyössä. Kaukoluodon (2010, 66) tutkimus tuo myös esiin kiireen ja ajan puutteen
päivähoidon arjessa. Ajanpuute on tutkimuksen mukaan suurin este kasvatukeskuste-
luiden onnistumiselle vanhempien kanssa. Yhteistyötä haittaavat myös puutteellinen
henkilöstön koulutus sekä päivähoidon henkilöstön tai vanhempien sitoutumattomuus
kasvatustyöyhteistyöhön.

8.4 Ammatillinen kasvu

Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessi on ollut antoisa ja tarjonnut paljon tulevaan
työhöni sosionomi-lastentarhanopettajana. Olen tyytyväinen opinnäytetyön eri vaihei-
den toteutumiseen, vaikka prosessina opinnäytetyön tekeminen on kestänyt kokonai-
suudessaan melkein kaksi vuotta. Oma kiinnostukseni opinnäytetyön aiheeseen motivoi

ja auttoi pitkän prosessin päätökseen. Itse haastattelut ja aineiston käsittelyn koin lisäävän ymmärrystäni moninaisista perheistä. Vaikka opinnäytetyön aineiston määrä, kuusi haastateltavaa, kuulostaa vähäiseltä, toivon ja koen tutkimuksen hyödyttävän ja herättävän keskustelua ja ajatuksia opinnäytetyöni lukijoille yksinhuoltajien vanhemmuudesta ja tuen tarpeesta. Koen saavuttaneeni opinnäytetyölle asetetut tavoitteet.

Haastatteluiden toteuttaminen yksin oli uusi kokemus minulle. Vaikka olen käynyt vanhempien kanssa kymmeniä kasvatuskeskusteluita työssäni päivähoidossa, koen opinnäytetyön haastatteluiden eronneen täysin näistä ammatillisista keskusteluista. Haastattelijana ja opinnäytetyön tutkija osapuolena minun oli asettauduttava puolueettomaksi ja kuunnella keskittyen haastateltavien tarinat, kokemukset ja ajatukset. Jokaisen haastattelun koin omasta puolestani luontevasti onnistuneiksi. Olen tyytyväinen, että toteutin koehaastattelun ennen virallisia haastatteluja. Koehaastattelu antoi minulle itsevarmuutta toimia haastattelijana. Mitä useamman haastattelun olin toteuttanut ja litteroinut, koin itseni vapautuneemmaksi ja herkemmäksi kuulemaan haastateltavien vastaukset ja poimimaan oleelliset tiedot ja asiat opinnäytetyöni kannalta. Olen tyytyväinen, että litteroin haastattelut mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen. Tämän vuoksi litterointivaihe ei tuntunut raskaalta ennako-odotuksista huolimatta.

Aineiston keruu ja analysointi mietityttivät pitkään, etenkin opinnäytetyön suunnitelmavaiheessa. Teoriaa ja aikaisempia laadullisia tutkimuksia lukiessani löysin lopulta tähän laadulliseen opinnäytetyöhön sopivat menetelmät. Teemahaastattelu menetelmänä innosti aineiston keruussa sen vapaamuotoisuuden, mutta mahdollisten ennalta mietittyjen teemojen ja kysymysten takia. Teemahaastattelu on joustava aineiston keruu menetelmä. Teemahaastattelun avoin rakenne antoi mahdollisuuden aloittaa haastattelut rauhallisesti painostamatta haastateltavaa vastaamaan heti kättelyssä vaikeisiin tai kiusallisiin kysymyksiin. Aina pystyin palaamaan ensimmäisiin teemoihin haastattelun lopussa, järjestyksellä ei ollut merkitystä, kunhan haastattelu eteni luontevasti ja rennosti. Jokaisen haastateltavan tapasin ensimmäistä kertaa haastattelutilanteessa. Joidenkin kanssa keskustelut venyivätkin pidemmiksi kuin toisten. Parasta koko opinnäytetyön tekemisessä oli kuulla haastateltavien kokemuksia ja mielipiteitä.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi valikoitui nopeasti aineiston keruun jälkeen analyysi menetelmäksi. Olen tyytyväinen valintaani, koska aineistolähtöinen sisällönanalyysi

antoi minulle mahdollisuuden poimia ja yhdistellä tutkimuskysymysten kannalta oleellisia tietoja haastatteluista. Analyysivaiheeseen minulla meni eniten aikaa opinnäytetyöprosessissa. Aineiston pelkistäminen ja ryhmittely taulukoihin vei paljon aikaa, mutta olen tyytyväinen, että hallitsen eri ohjelmistojen, kuten Word ja Excel, käytön. En kuitenkaan kokenut analyysivaihetta raskaaksi vaan mielenkiintoiseksi, koska se on vaihe, jossa konkretisoituu opinnäytetyön tulokset. Ala- ja yläluokkien nimeäminen informaatiota hävittämättä oli vaikeaa, mutta tarpeeksi pitkään menetelmäkirjallisuutta luettuani ja aineistoa käsiteltyäni kaikki rakentui lopulta mielestäni selkeään ja ymmärrettävään muotoon tulosten pohdintaa varten. Koin ajoittain haastavaksi löytää ja rakentaa sopivat sanamuodot pelkistetyille ilmauksille niin, etteivät ilmaukset menettäneet alkuperäistä merkitystään. Aineiston määrä, noin 80 sivua litteroitua tekstiä, toi myös oman haasteensa analyysin aloittamiseen. Koin aineiston pelkistämisen helpottuvan mitä enemmän olin aineistoa käsitellyt. Aineistosta oli helpompaa kirjoittaa ylös pelkistettyjä ilmauksia, kun samantyyllisiä alkuperäisiä lainauksia oli ollut jo aiemmin aineistossa. Osan yläluokkien nimet muuttuivat vielä tutkimus tulosten kirjoittamisvaiheessa.

Yleisesti aineiston analyysivaihe oli opinnäytetyöprosessin aikaa vievin osuus, mutta mielenkiintoisin vaihe, koska siinä työn tulokset muuttuivat näkyviksi. Koen, että haastateltujen yksinhuoltajien kokemustieto säilyi analyysivaiheen läpi, vaikka haastateltavien alkuperäisten lainauksien merkityksen säilyttäminen läpi analyysivaiheen oli ajoittain haastavaa. Tässä koen minulla olleen tekijänä valta toimia mahdollisimman eettisesti ja alkuperäisiä haastateltavien lainauksia kunnioittaen. Yhteenvetona olen tyytyväinen opinnäytetyöni menetelmien valintaan. Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tuoda yksinhuoltajien kokemustietoa esiin ja siihen teemahaastattelu- ja aineistolähtöinen sisällönanalyysimenetelmät sopivat laadullisen tutkimuksen menetelminä.

Mahdollisuus saada ohjausta opinnäytetyöprosessiin oli suuri tuki. Hyödynsin kaksi henkilökohtaista ohjauskertaa vasta opinnäytetyön käsikirjoitusseminaarin jälkeen marraskuussa ja joulukuussa 2016. Olen tyytyväinen tähän, koska sain ohjauksella tukea opinnäytetyön teoriaosuuden syventämiseen ja tiivistämiseen sekä tutkimustulosten ja pohdinnan kirjoittamiseen.

Opinnäytetyön teoriaosuuden rakentuminen ja jäsentyminen oli mielenkiintoinen prosessi. Teoriatekstissä on ollut paljon ylimääräistä, jota on tiivistetty tai jopa poistettu

kokonaan kyseenalaistettua tekstin tarpeellisuus tälle työlle. Esimerkiksi historiallinen katsaus yksinhuoltaja käsitteeseen poistettiin lopullisesta opinnäytetyön versiosta, koska opinnäytetyössä haluttiin keskittyä nykyhetkeen ja tulevaisuuteen. Tiivistämisen ja tekstin karsimisen lisäksi, koin teorian löytämisen tietyistä käsitteistä haastavaksi. Käsite oli usein joko melko uusi tai aikaisempia luotettavia tutkimuksia ei aiheesta löytynyt. Esimerkiksi totaaliyksinhuoltajuus -käsitettä on käytetty tutkimuksissa vähän, käsitteen ollessa uusi.

Uusi Varhaiskasvatustalaki (2015/580) astui voimaan kahdessa vaiheessa, ensin 1.8.2015 ja vuosi myöhemmin 1.8.2016. Opinnäytetyöprosessin aikana olen mielenkiinnolla seurannut yhteiskunnallista keskustelua uuden Varhaiskasvatustalain tuomista muutoksista ja velvoitteista niin perheille kuin varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Varhaiskasvatustalassa on esitetty varhaiskasvatuksen yhtenä tavoitteena toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai huoltajaa kasvatustyössä. Perheen tukeminen kasvatustyössä kuuluu lastentarhanopettajan työnkuvaan. Tämän tiedostaminen tulevana lastentarhanopettajana toimii vanhempien kanssa tehtävän kasvatussyhteistyön pohjana.

Opetushallituksen laatimassa uudessa Varhaiskasvatustalasuunnitelman perusteissa (2016, 23) puhutaan kasvatussyhteistyöstä, jossa otetaan huomioon niin perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Kasvatustalasuunnitelmasta siirrytään siis puhumaan käsitteellä kasvatussyhteistyö. Päivähoidon henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaaliuhoitopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä, jos herää huoli perheen tilanteesta ja lapsen hyvinvoinnista. Perheen ohjaus ja tukeminen rakentuu aina yhteistyön näkökulmasta. Tulevana lastentarhanopettajan kelpoisuuden saavana sosionomina kasvatustalalan muutokset ovat vääjäämättä edessäni tulevassa työssäni varhaiskasvatustalassa.

Sosionomin ammatilliset kompetenssit ovat kulkeneet mukana läpi opinnäytetyöprosessin. Sosionomin varhaiskasvatustalasaaminen vastaa pääsääntöisesti lastentarhanopettajalle määriteltyjä kompetensseja. Sosionomin varhaiskasvatustalasaaminen painottuu sosiaalipedagogiikkaan, kokonaisvaltaiseen lapsen ja perheen tukemiseen, perheen ohjaukseen ja tukemiseen lapsen kasvun ja kehittymisen eri vaiheissa sekä vuorovaikutus- ja yhteis-

työosaamiseen. (Happo 2008, 106–107.) Vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoni ovat kehittyneet opinnäytetyöprosessin myötä. Opinnäytetyön toteuttaminen on vaatinut minulta yhteistyökykyä ja toimivaa vuorovaikutusta yksinhuoltajaperheiden ja Porvoon päivähoitoyksiköiden kanssa. Jokainen perhe oli erilainen ja heidän tapaaminen ja haastatteluinen auttoivat minua ymmärtämään yksinhuoltajaperheiden arkea paremmin. Moninaisuuden ymmärtäminen ja tiedostaminen on tärkeää sosionomi-lastentarhanopettajan työtä ajatellen.

Perustuslain mukaan yhteiskunnalla on velvoite huolehtia kaikista ja sosiaaliala toteuttaa tätä velvoitetta. Sosiaalialan työn tavoitteet pohjaavat ammattieettiseen ajatteluun, kuten hyvän tekeminen, ihmisten auttaminen sekä puutteen ja kärsimyksen vähentäminen. Lainsäädäntö ja ihmisoikeudet ohjaavat toimintaa ja palveluiden järjestämistä. Mutta lainsäädäntö harvoin antaa suoraa vastausta sosiaalialan arjen ihmissuhdetyöhön. Ammattietiikka ohjaa valintoja kaikessa sosiaalialan työssä, kun työskennellään ihmisläheisesti. (Talentia 2013, 5.) Sosionomin tulee sosiaalialan ammattilaisena tiedostaa eettisyys. Kyky ja halu pohtia ja kyseenalaistaa jatkuvasti omaa ja oman työyhteisön ammatillista toimintaa ja päätöstentekoa ovat osa ammattieettisyyttä. Sosiaalialan ammattilaisen tekemisillä ja tekemättä jättämisillä, on väistämättä vaikutuksia asiakkaan elämään. (Talentia 2013, 6, 11.)

Tutkimuseettisten kysymysten lisäksi ammattieettisiä periaatteita on pohdittu opinnäytetyön prosessin eri vaiheissa valintoja tehdessä. Ammattieettiset periaatteiden, kuten yksityisyydensuojan, osallistumisoikeuden, asiakkaan kokonaisvaltaisen kohtaamisen ja itsemääräämisoikeuden, näkyminen opinnäytetyön tekijän toiminnassa läpi prosessin on välttämätöntä. (Talentia 2013, 8). Haastateltavien yksityisyyden suoja on kunnioitettu. Yksinhuoltajat osallistuivat oman valinnan mukaan vapaaehtoisesti opinnäytetyön haastatteluihin.

8.5 Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset

Vanhempien kasvatuksesta ja vanhemmuudesta käydään julkista keskustelua ja niitä arvostellaan nykypäivänä entistä avoimemmin. Tämä hämmentää varmasti vanhempia miettimään, mitä ovat riittävä ja hyvä kasvatusta itsensä kohdalla. Monet vanhemmat

kokevat epävarmuutta kasvattajana toimimisesta ja kaipaavat entistä herkemmin ammatilaisen näkemystä siihen. Usein yhteistyössä ammattikasvattajien kanssa vanhemmat saavat varmuutta kasvatukseen ja voivat vahvistaa omaa kasvatustajatteluansa selkeämmäksi. (Hujala 2004, 89.)

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen perusteella yksinhuoltajat suhtautuvat positiivisesti yhteistyöhön päivähoidon kanssa, mutta Porvoon kaupungin päivähoito tukee yksinhuoltajavanhempien vanhemmuutta vaihtelevasti. Yksinhuoltajat luottivat laadukkaaseen päivähoitoon palveluna. Yksinhuoltajien kokemat haasteet liittyivät lasten kasvatamiseen ja omaan vanhemmuuteen.

Yksinhuoltajien odotukset vanhemmuuden tuesta päivähoitossa olivat erilaisia. Myös kokemukset vanhemmuuden tuesta jakautuivat. Osa odotti ja koki päivähoidon henkilöstön paikkaavan puuttuvan vanhemman roolia vahvasti. Osa yksinhuoltajista ei odottanut saavansa tukea vanhemmuuteen ollenkaan. Tämä kuvastaa jokaisen perheen kokevan yksilöllisiä tarpeita, jotka ovat avoimia muutoksille. Yksinhuoltajan vanhemmuus ja lapsen kasvattaminen ilman toista vanhempaa tai tukiverkostoa voi kokemuksena olla yksinäistä. Päivähoidon mukana olo yksinhuoltajaperheen arjessa on suuri. Lapset viettävät suuren osan arjestaan päivähoitossa, mikä voi näkyä haastateltujen yksinhuoltajien odotuksissa vanhemmuuden tuesta.

Keskeisin kokemus vanhemmuuden tuesta oli fyysisen ja henkisen jaksamisen tuki. Neuvot, yhteiset keskustelut ja kannustus päivähoidon henkilöstöltä tukivat heidän mielestä omaa henkistä ja fyysistä jaksamista vanhempana ja näin ollen heidän hyvinvointia. Tuki arjen stressiin ja kasvatustapojen vertailu kodin ja päivähoiton välillä toimivat henkisenä tukena. Kehut ja kannustus päivähoiton henkilöstöltä vanhempana toimimisesta ja lapsensa kasvattamisesta tukivat positiivisesti yksinhuoltajien vanhemmuutta. Yksinhuoltajat kertoivat saaneensa tukea päivähoiton henkilöstöltä erinäisissä lasten kasvuun ja kehittymiseen liittyvissä asioissa, kuten lapsen puheenviivästyminen, kommunikointi lapsen kanssa, lapsen unirytmien tasapainottaminen sekä lapsen kuivaksi opettelu.

Lapsen ja perheen tarpeiden yksilöllinen huomioiminen on yksinhuoltajien odotusten ja kokemusten mukaan tärkeä tehtävä päivähoitossa. Päivähoiton henkilöstön koettiin

toteuttavan ja käyttävän samoja hoito- ja kasvatustapoja päivähoidossa kuin vanhemmat käyttävät kotona. Yksinhuoltajat toivoivat lapsilähtöisyyttä päivähoidon henkilöstöltä, että lapsen yksilölliset tarpeet ja kehitys otetaan kokonaisvaltaisesti huomioon.

Kuten kasvatuskumppanuuden periaatteissa todetaan yhteistyön lähtökohdista, niin haastateltujen yksinhuoltajien mukaan henkilöstön kanssa käydyt keskustelut ja yhteistyö perustuvat avoimuuteen, luottamukseen ja kunnioitukseen. Päivittäinen kanssakäyminen henkilökunnan kanssa tuki eniten vanhemmuutta ja omaa jaksamista. Myös yhdessä varatut kasvatuskeskusteluajat, kun pysähdyttiin yhdessä alas istumaan, antoivat vanhemmille tärkeätä tietoa oman lapsen kasvusta ja kehityksestä. Vanhemmuuden tukeminen käsitti etenkin lapsen kasvatuksellisista ja kehityksellisistä asioista keskustelun ja kokemusten vaihdon päivähoidon henkilöstön kanssa.

Osa yksinhuoltajista toi esiin tyytymättömyyttään yhteistyöstä päivähoidon kanssa. Yhteistyöhön ei oltu tyytymättömiä jatkuvasti, vaan tyytymättömyyttä esiintyi ajoittain. Esiin nousi neljä haastetta yhteistyön toimivuudelle: keskusteluiden vähyys, henkilöstön vaihtuvuus, päivähoidon henkilöstön kiire ja kiinnostuksen puute kuunnella ja keskustella avoimesti vanhempien kanssa. Yksinhuoltajat kokivat päivähoidon arjen kiireen ja resurssien puutteiden olevan yksi mahdollinen syy näille haasteille yhteistyössä.

Lapsiperheet käyttävät julkisen sektorin tarjoamia sosiaali- ja terveystalvueluita monipuolisesti. Tämä on ymmärretty Porvoossa. Porvoon kaupunki panostaa perheiden ja vanhemmuuden tukemiseen paljon. Porvoo on mukana KASTE II Iloa Vanhemmuuteen kehittämishankkeessa yhdessä kuuden muun Uudenmaan alueella sijaitsevan kunnan kanssa. Hanke käynnistyi vuonna 2015 ja kestää vuoden 2017 loppuun. Iloa vanhemmuuteen hankkeen päämääränä on lisätä lapsiperheiden hyvinvointia, tukea lapsiperheiden verkostojen muodostumista ja vähentää tarvetta korjaavien palveluiden käytössä. Hankkeen tavoitteena on kohdata lapsiperheet kokonaisvaltaisemmin arjen palveluissa, kuten päivähoidossa, ja tukea ja kannustaa lapsiperheitä arjen haasteissa. Tavoitteena on järjestää nopeasti apua lapsiperheille ongelmatilanteissa. Toiminnan johtamisen perustana on yhteiset arvot, perheiden osallisuus ja arviointi. (Iloa vanhemmuuteen 2015, 3, 8.)

Vastuunotto lapsiperheiden tukemisesta heidän elämän erivaiheissa osoittaa kunnalta kiinnostusta ja välittämistä. Lapsiperheiden hyvinvoinnin tukeminen on kunnan kaltaisessa yhteisössä väistämätöntä. Varhainen puuttuminen ja puheeksiotto kantavat kauas ja niillä voidaan saada suuria onnistumisia perheitä tuettaessa. Päivähoidon henkilöstö on mukana monen lapsiperheen arjessa. Päivähoidon henkilöstöllä on eturivin paikka seurata läheltä lapsiperheen arkea ja vanhempien jaksamista. Se, kuinka päivähoidon henkilöstö pystyy yhteistyön kautta auttamaan ja tukemaan perheitä on lähtöisin henkilöstön omasta sitoutumisesta työhönsä. Kunnan tulee varmistaa, että päivähoidon henkilöstöllä on parhaimmat tarvittavat edellytykset toimia yhteistyössä vanhempien kanssa.

Porvoon seudulla on käynnissä useita tutkimuksia linkittyen Iloa Vanhemmuuteen kehittämishankkeeseen. Jatkossa olisi mielenkiintoista selvittää myös monikulttuuristen perheiden kokemuksia vanhemmuuden tuesta päivähoidossa, joko Porvoossa tai muualla Suomessa. Tässä opinnäytetyössä yksi haastateltava oli maahanmuuttaja ja perhetaustaltaan monikulttuurinen. Muun muassa Suomen Vanhempainliitto (i.a.) pyrkii edistämään monikulttuuristen perheiden hyvinvointia ja tukemaan monikulttuuristen vanhempien vanhemmuutta. Suomen Vanhempainliitto voisi toimia hyvänä yhteistyökumppanina jatkotutkimusta ajatellen.

Totaaliyksinhuoltaja käsitteenä on melko uusi. Kiinnostavaa olisi myös saada tutkimustietoa totaaliyksinhuoltajien odotuksista ja kokemuksista vanhemmuudesta ja vanhemmuuden tuen tarpeesta päivähoidossa. Vuosittain erinäisistä syistä johtuen tulee noin 4 500 uutta totaaliyksinhuoltajaa (Mykkänen 2015). Vähäisestä määrästä johtuen jatkotutkimus totaaliyksinhuoltajiin liittyen kannattaisi varmaan toteuttaa koko Suomen laajuisesti. Hyvänä yhteistyökumppanina voisi toimia Totaaliyhärit ry, joka on perustettu vuonna 2010 ja toimii Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry:n jäsenyhdistyksenä. Totaaliyhärit ry:n tavoitteena on tukea täysin yksin lastaan huoltavien vanhempien arkea sekä tuoda totaaliyksinhuoltajien ääntä esiin yhteiskunnallisessa keskustelussa ja päätöksenteossa. (Örm 2011.)

Onnistuakseen kasvatustyö tarvitsee, niin kotona kuin päivähoidossa, resursseja, joita toivottavasti saamme lisää tulevaisuudessa. Varhaiskasvatuksessa tavoitteille ei ole kattoa, aina pystytään parantamaan ja kehittämään lisää. Kotien kasvatustyön tukeminen on yhteiskunnallinen asia. On ollut harmittavaa seurata, että julkisen sektorin säästöt koh-

dentuvat tänä päivänä lapsiin ja perheisiin. Olen kuullut sanottavan taannoin: jokainen euro jonka sijoitamme lapsiin, maksaa itsensä takaisin tulevaisuudessa monikertaisena.

LÄHTEET

- Alasuutari, Maarit 2006. Kulttuuriset kehykset kasvatusvuorovaikutuksessa. Teoksessa Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa ja Helena Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 70–90.
- Bardy, Marjatta & Barkman, Johanna 2001. Tunteet ja ilmaisutaidot sosiaalipoliittisena kysymyksenä. Yhteiskuntapolitiikka 66 (3), 199–210.
- Broberg, Mari & Hakovirta, Mia 2009. Isät ja lasten hyvinvointi eron jälkeen. Teoksessa Aino Kääriäinen, Juha Hämäläinen ja Pirjo Pölkki (toim.) Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto, 123–144.
- Broberg, Mari & Tähtinen, Juhani 2009. Perheen toimivuus ja vanhemmuus yksinhuoltajaperheissä. Teoksessa Katja Forssén, Anita Haataja ja Mia Hakovirta (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 50. Helsinki: Väestöliitto, 154–169.
- Forssen, Katja; Haataja, Anita & Hakovirta, Mia 2009b. Yksinhuoltajien asema suomalaisessa hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Katja Forssen, Anita Haataja ja Mia Hakovirtan (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 50. Helsinki: Väestöliitto, 9–18.
- Haataja, Anita 2009. Kuka on yksinhuoltaja? Yksinhuoltajien määrä ja profiili eri aineistojen valossa. Teoksessa Katja Forssen, Anita Haataja ja Mia Hakovirtan (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 50. Helsinki: Väestöliitto, 46–62.
- Halme, Nina; Perälä, Marja-Leena & Kanste, Outi 2013. Terveys, hyvinvointi ja tuen tarve lapsiperheissä vanhempien näkökulmasta. Teoksessa Marjaana Pelkonen, Tuovi Hakulinen-Viitanen, Marke Hietanen-Peltola ja Taneli Puumalainen (toim.) Hyvinvointia useammille - Lasten ja nuorten palvelut uudistuvat. Lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin neuvottelukunnan loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:36. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 39–43.
- Happo, Iris 2008. Sosionomin (AMK) osaaminen ja osaamishaasteet varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Leena Viinamäki (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Sarja A:

- Raportteja ja tutkimuksia 2/2008. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, 99–114.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Tammi.
- Hujala, Eeva 2004. Arviointia perhelähtöisyyden toteutumisesta päivähoitossa. Teoksessa Päivi Kupila (toim.) Arvioidaan yhdessä. Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Tammi, 83–92.
- Hujala, Eeva, Puroila, Anna-Maija, Parrila - Haapakoski, Sanna & Nivala, Veijo 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Helsinki: Varhaiskasvatus 90 Oy.
- Iloa vanhemmuuteen 2015. Lapsiperheiden toimiva palvelukokonaisuus. Toimintaselvitys 1.2.–31.10.2015. Viitattu 8.2.2016.
http://www.porvoo.fi/easydata/customers/porvoo2/files/muut_liitetiedostot/perhe-_ja_sosiaalipalvelu/iloa_vanhemmuuteen_hanke/toimintaselvitys_1.2.-31.10.2015_iloa-hanke.pdf
- Janhunen, Tarja & Pauni, Reetta 2013. LEIJA-Hankkeesta tukea alusta asti lastaan yksin kasvattaneille vanhemmille ja ilman toista vanhempaa kasvaneille lapsille. Viitattu 27.11.2016. <https://www.perheaikaa.fi/jutut/lapsiperheessa/vanhemmuus/leija-hankkeesta-tukea-alusta-asti-lastaan-yksinkasvattaneille-vanhemmille-ja-ilman-toista-vanhempaa-kasvaneille-lapsille/>
- Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- Karila, Kirsti 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa ja Helena Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 91–108.
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2007. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Stakes.
- Kaukoluoto, Eeva 2010. Onko varhaisen tuen päiväkotimahdollinen? Tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä. Helsinki: Helsingin yliopisto.

- Kekkonen, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä. Tampere: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Kivijärvi, Saila; Rönkä, Anna & Hyväluoma, Johanna 2009. Vanhemmuus arjessa: neuvottelua, hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa Anna Rönkä, Kaisa Malinen ja Tiina Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Juva: PS-Kustannus, 47–68.
- Koivula, Maija 2004. Vanhempien kokemuksia perhetyöstä päiväkodissa. Teoksessa Soili Keskinen ja Heli Virjonen (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Tampere: Sanoma Pro Oy, 73–105.
- Koskela, Riikka 2009. Ero lapsiperheessä. Miten tukea lasta ja vanhempia? Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Kääriäinen, Aino 2008. Ero haastaa vanhemmuuden. Helsinki: Lasten Keskus Oy.
- Lammi-Taskula, Johanna & Bardy, Marjatta 2009. Vanhemmuuden ilot ja murheet. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula, Sakari Karvonen ja Salme Ahlström (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 60–69.
- Lastensuojelun keskusliitto 2008. Lastensuojelun Keskusliiton Neuvo-projekti: Varhainen tuki eroperheille ehkäisee huoltoriitoja. Viitattu 12.12.2016. <https://www.lskl.fi/teemat/ehkaiseva-tyo/lastensuojelun-keskusliiton-neuvo-projekti-varhainen-tuki-eroperheille-ehkaisee-huoltoriitoja/>
- Leinonen, Jenni 2004. Vanhemmuus lapsen kasvuympäristön osana. Psykologia: tiedepoliittinen aikakauslehti 39 (2004): 3, 176–195. Viitattu 31.12.2016. Saatavissa www.nelliportaali.fi, Elektra-aineisto.
- Makkonen, Mervi 2015. Iloa vanhemmuuteen. Lapsiperheiden toimiva palvelukokonaisuus. Tarkennettu hankesuunnitelma 15.4.2015. Viitattu 8.2.2016. http://www.porvoo.fi/easydata/customers/porvoo2/files/muut_liitetiedostot/perhe-_ja_sosiaalipalvelu/iloa_vanhemmuuteen_hanke/tarkennettu_h_suunnitelma_iloa_vanhemmuuteen240415.pdf
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016a. Kohti lapsiystävällistä yhteiskuntaa. MLL 2015. Lapset ensin. Viitattu 27.11.2016. http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/ee3fafa39ac5b9757cf847812b75d36d/1480249694/application/pdf/28915800/vuosikertomus_2015.pdf

- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016b. Mitä kuuluu, vanhempi? Vastausten yhteenve-
to. Viitattu 31.12.2016. [http://mll-fi-
bin.directo.fi/@Bin/b0abc38149a6a941ba7d39051dd42b67/1483192531/a
pplication/pdf/30552254/Mit%C3%A4%20kuuluu%20osa%202.pdf](http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/b0abc38149a6a941ba7d39051dd42b67/1483192531/application/pdf/30552254/Mit%C3%A4%20kuuluu%20osa%202.pdf)
- Miller, Sue 2010. Supporting Parents: Improving Outcomes for Children, Families and
Communities. Maidenhead: McGraw-Hill Education. Glasgow: Bell and
Bain Ltd.
- Monimuotoiset perheet verkosto 2016. Monimuotoiset perheet nyky-yhteiskunnassa. 5
op – Opettajan opas sosiaali- ja terveystieteiden opintoihin. Viitattu
11.12.2016. [http://www.monimuotoisetperheet.fi/wp-
content/uploads/2015/08/opettajan_opas_v6.pdf](http://www.monimuotoisetperheet.fi/wp-content/uploads/2015/08/opettajan_opas_v6.pdf)
- Mykkänen, Pekka 2015. Totaaliyhäreiden todellisuus: ”Uupumus, rahahuolet ja lapsen
ikävä isän luo”. Helsingin Sanomat. 14.5.2015. Viitattu 27.11.2016.
<http://www.hs.fi/elama/a1305955033338>
- Mäenpää, Marjut & Poutiainen, Saila 2009. Nuorten aikuisten kertomuksia lapsena koe-
tusta vanhempien avioerosta ja siitä kuulemisesta. Teoksessa Aino Kää-
riäinen, Juha Hämäläinen ja Pirjo Pölkki (toim.) Ero, vanhemmuus ja tu-
keminen. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto, 80–103.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämi-
sen suuntalinjat. Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä
valmistelevalle työryhmän tueksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryh-
mämuistioita ja selvityksiä 2014:12. Viitattu 27.11.2016.
[http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr12
.pdf?lang=fi](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr12.pdf?lang=fi)
- Pienperheyhdistys ry i.a.a. Tietoa yksinhuoltajuudesta ja yhdistyksestä. Viitattu
20.11.2016. [http://www.pienperhe.fi/yhdistys/tietoa-yksinhuoltajuudesta-
ja-yh/](http://www.pienperhe.fi/yhdistys/tietoa-yksinhuoltajuudesta-ja-yh/)
- Pienperheyhdistys ry i.a.b. Vertaistoiminta. Viitattu 27.11.2016.
<http://www.pienperhe.fi/toiminta/vertaistoiminta/>
- Pihlaja, Ritva 2010. Kolmas sektori ja julkinen valta. Kunnallissalan kehittämissäätiön-
tutkimusjulkaisut nro 61. Helsinki: Kunnallissalan kehittämissäätiö.
- Poikonen, Pirjo-Liisa & Lehtipää, Riina 2009. Päivähoidon ja kodin jaettu kasvatusteh-
tävä: kasvatuskumppanuus perheen voimavarana. Teoksessa Anna Rönkä,

- Kaisa Malinen ja Tiina Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Juva: PS-Kustannus, 69–88.
- Porvoo kaupunki 2010. Kieliohjelma 31.3.2010. Kaupunginhallitus 17.5.2010. Viitattu 8.2.2016.
http://www.porvoo.fi/easydata/customers/porvoo2/files/muut_liitetiedostot/hallinto_ja_paatoksenteko/kieliohjelma.pdf
- Porvoo kaupunki 2011. Porvoo kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 1.8.2011. Sivistystoimi. Varhaiskasvatuspalvelut. Viitattu 8.2.2016.
https://www.porvoo.fi/easydata/customers/porvoo2/files/muut_liitetiedostot/paivahoito_ja_esiopetus/1_8_11porvoo_varhaiskasv_suunnitelma.pdf
- Ritmala, Marjo; Ojanen, Tuija; Sivén, Tuula; Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 2010. Lapsen aika. Helsinki: WSOY.
- Sotkanet 2016. Tulostaulukko. Viitattu 9.11.2016.
<https://www.sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=M7c2NI4PDLKuyrO2MLROcgIA®ion=szZxtjb1BAA=&year=sy4rBQA=&gender=t&abs=f&color=f>
- Suomen Vanhempainliitto ry i.a.. Monikulttuurisuus. Viitattu 31.12.2016.
<http://www.vanhempainliitto.fi/vanhempainliitto/vanhempainliitto/monikulttuurisuus>
- Talentia 2013. Arki, arvot, elämä ja etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki: Talentia.
- Tilastokeskus 2007. Suomalainen lapsi 2007. Helsinki: Tilastokeskus.
- Tilastokeskus 2016. Perheet 2015. Viitattu 20.11.2016.
http://tilastokeskus.fi/til/perh/2015/perh_2015_2016-05-30_fi.pdf
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Varhaiskasvatuslaki 2015/580, 19.1.1973. Viitattu 5.12.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. Helsinki: Stakes.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016: 17. Tampere: Opetushallitus.

- Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä 2013. Vanhemmuuden roolikartta®. Viitattu 5.2.2016. <http://www.vslk.fi/index.php?id=19>
- Viittala, Kaisu 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampere: Tampereen Yliopisto.
- Vilén, Marika; Vihunen, Riitta; Vartiainen, Jari; Sivén, Tuula; Neuvonen, & Kurvinen, Auli 2006. Lapsuus. Erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY.
- Viljamaa, Janne 2014. Kuka täällä oikein määrää. Lapsiperheen kasvatuskirja. Juva: Minerva.
- Ylitalo, Pertti 2011. Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Örm, Tiina 2011. Yksinhuoltaja ei saisi valittaa. Vantaan Sanomat. 17.04.2011. Viitattu 31.12.2016. <http://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/49441-yksinhuoltaja-ei-saisi-valittaa>

LIITE 1: SAATEKIRJE HAASTATTELUUN KUTSUTTAVILLE

Piia Jokinen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Etelä, Helsinki

8.8.2016

Hyvä perhe,

Olen sosionomi (AMK)-opiskelija ja tutkintooni kuuluu opinnäytetyö. Opinnäytetyöni aihe on Yksinhuoltajien kokemuksia päivähoiton henkilöstön antamasta vanhemmuuden tuesta.

Aineiston kerääminen tapahtuu haastattelemalla teitä yksinhuoltajia, joilla on lapsi(a) päivähoitossa tai perhepäivähoitossa. Porvoon varhaiskasvatus on ystävällisesti auttanut teidän tavoittamisessa. Yksinhuoltajalla tarkoitan vanhempaa, joka on joko yksin lapsensa huoltaja tai hän on lähivanhempi eli hänellä on päävastuu lapsensa huollosta sekä hän asuu yksin lapsensa/lastensa kanssa.

Pyrin toteuttamaan haastattelut elokuun ja syyskuun 2016 aikana. Toivon, että osallistutte haastatteluun ja kerrotte odotuksistanne ja kokemuksistanne yksinhuoltajuudesta ja päivähoiton tuen merkityksestä oman vanhemmuutenne kanssa. Jokaisen perheen kokemus on tärkeä. Muistuttaisin, että minua sitoo salassapitovelvollisuus eli haastateltavien henkilötietoja ei paljasteta missään vaiheessa ja opinnäytetyön tulokset esitetään siten, että niistä ei voi tunnistaa yksittäistä vastaajaa. Porvoon kaupungin varhaiskasvatus on myöntänyt tutkimusluvan haastatteluja varten.

Jos olette halukas osallistumaan haastatteluun, voitte ilmoittaa siitä 31.8 mennessä lähettämällä sähköpostia alla olevaan sähköpostiosoitteeseen tai soittamalla/lähettämällä tekstiviestin alla olevaan numeroon. Porvoon kaupunki on luvannut haastatteluita varten käyttöön päiväkotien työhuoneita, ja olen valmis perheenne toiveen mukaan toteuttamaan haastattelun myös kotonanne. Haastattelun ajankohta on sovittavissa yhteisten aikataulujen mukaan, niin aamu kuin ilta aikaan.

Jos kaipaatte lisätietoja, olkaa yhteyksissä!

Ystävällisin terveisin,

Piia Jokinen
0** *****
piia.jokinen@student.diak.fi

LIITE 2: MUISTUTUSKIRJE HAASTATTELUUN KUTSUTTAVILLE

Piia Jokinen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Etelä, Helsinki

6.9.2016

Hyvä perhe,

Tämä on muistutus mahdollisuudesta osallistua tutkimukseen, jossa tarkoituksena on selvittää yksinhuoltajaperheiden tarvetta vanhemmuuden tuesta ja kuinka päivähoiton henkilöstä tarpeeseen vastaa. Tavoitteena on tuoda esiin yksinhuoltajien kokemuksia ja näkemyksiä varhaiskasvatuspalveluiden kehittämistä varten.

Tutkimuksessa haastatellaan yksinhuoltajia, joilla on lapsi(a) päivähoitossa tai perhepäivähoitossa Porvoon kaupungin yksiköissä. Jokaisen perheen kokemus on tärkeä! Arvostan suuresti osallistumistanne tutkimukseen haastattelun kautta.

Haastattelun kesto on 40-60 minuuttia. Toivon, että osallistutte haastatteluun ja kerrotte odotuksistanne ja kokemuksistanne yksinhuoltajuudesta ja päivähoiton tuen merkityksestä oman vanhemmuutenne kanssa. Muistuttaisin, että minua sitoo salassapitovelvollisuus eli haastateltavien henkilötietoja ei paljasteta missään vaiheessa ja opinnäytetyön tulokset esitetään siten, että niistä ei voi tunnistaa yksittäistä vastaajaa. Porvoon kaupungin varhaiskasvatus on myöntänyt tutkimusluvan haastatteluja varten.

Jos olette halukas osallistumaan haastatteluun, voitte ilmoittaa siitä 30.9.2016 mennessä lähettämällä sähköpostia alla olevaan sähköpostiosoitteeseen tai soittamalla/lähettämällä tekstiviestin alla olevaan numeroon. Porvoon kaupunki on luvannut haastatteluja varten käyttöön päiväkotien työhuoneita, ja olen valmis perheenne toiveen mukaan toteuttamaan haastattelun myös kotonanne. Haastattelun ajankohta on sovittavissa yhteisten aikataulujen mukaan, niin aamu kuin ilta aikaan tai myös viikonloppuun.

Pikaista yhteydenottoa ystävällisesti odottaen,

Piia Jokinen
0** *****
piia.jokinen@student.diak.fi

LIITE 3: TEEMAHAASTATTELURUNKO

Yksinhuoltajien kokemuksia päivähoidon antamasta vanhemmuuden tuesta.

Kursivoituina ennalta pohditut kysymykset, jotka esitettiin kaikille haastatelluille.

Perhe

- Perheen rakenne
- Vanhemman/Vanhempien/Huoltajan ikä/iät
- Lapsen/Lasten ikä/iät
- Tukiverkostot / vertaistuki

Kokemus omasta vanhemmuudesta

- *Minkälaisia arvoja näet omassa vanhemmuudessa?*
- Perheen toimivuus (vuorovaikutus, tunneherkkyys, läheisyys)
 - *Mitkä ovat mielestäsi haastavimpia asioita yksinhuoltajuudessa?*
- Vanhemmuuden roolit
 - *Mitkä ovat parhaat puolesi vanhempänä?*
 - *Missä asioissa toivoisit kehittyväsi vanhempänä?*

Odotukset päivähoidolta vanhemmuuden tuesta

- Yhteistyö
- Vanhemmuuden tuki
- Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tuki

Kokemukset vanhemmuuden tuesta päivähoitossa

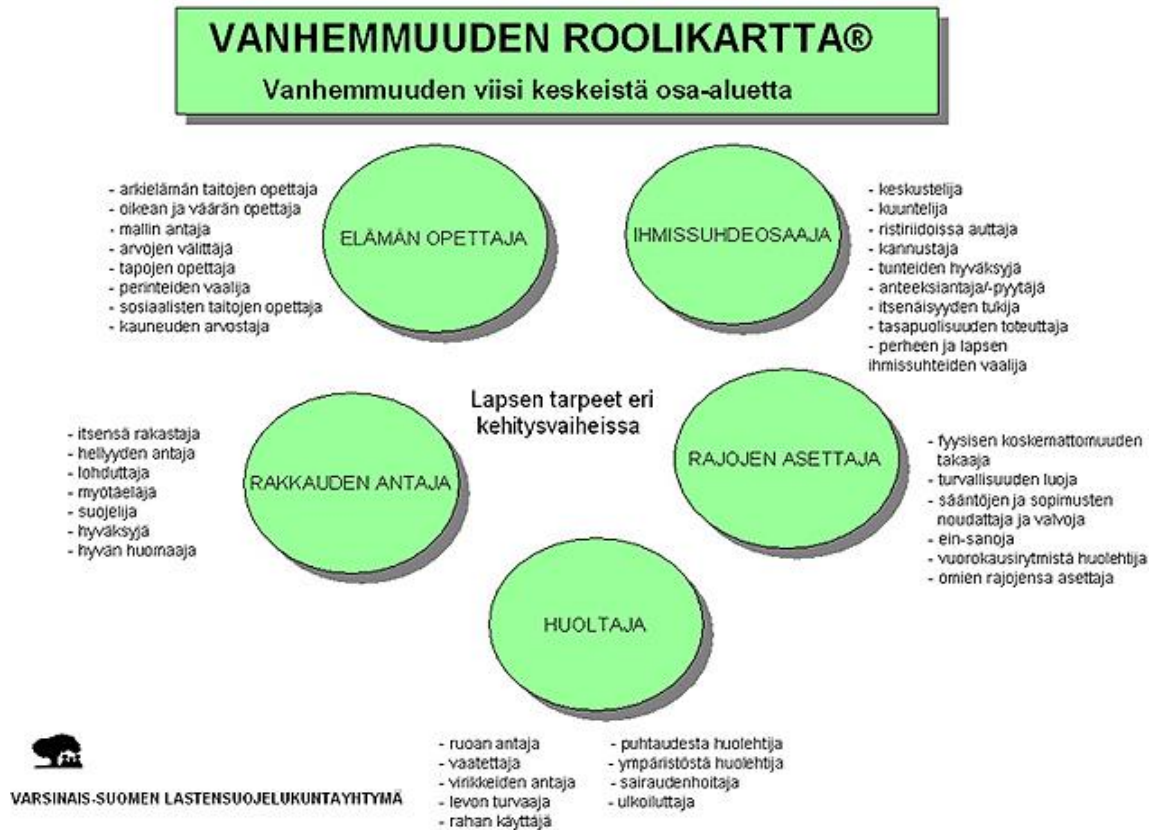
- Päivähoidon tarve
- Anti vanhemmuuteen
 - *Missä asioissa koet tarvitsevasi tukea? 1.lapsen kasvatus 2.lapsen kehitys 3.kasvatusympäristö 4.perheen sisäiset ja sosiaaliset suhteet?*
- Anti arjen haasteisiin
- Anti lapsille (kasvu, kehitys ja oppiminen)
- Kokemusten suhde odotuksiin
 - *Kuinka päivähoiton henkilökunta on huomionnut teidän perheen yksilölliset tarpeet?*

Kokemus yhteistyöstä ja annista vanhemmuuteen

- Arjen ja yhteistyön käytänteet
 - *Mitä asioita pitäisi mielestäsi kehittää, jotta päivähoito palvelisi sinun perhettäsi paremmin?*
- Avoimuus
 - *Miten henkilökunta on mielestäsi suhtautunut yksinhuoltajuuteesi?*
- Vuorovaikutus (kuuleminen, kunnioitus, luottamus, dialogi)
 - *Oletko itse / Onko päivähoiton henkilöstö kiinnostunut keskustelemaan syvällisesti perheenne asioista?*
 - *Mitä mieltä olet oman lapsesi päiväkodin toiminnasta? Henkilökunnan toiminnasta?*

Muut kommentit/Vapaa sana

LIITE 4: VANHEMMUUDEN ROOLIKARTTA

Vanhemmuuden roolikartta (Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä 2013)